

**DOSSIER:
BIODIVERSITEIT**

Peru: tussen wolken en chacra's

THEMATISCHE FICHE:

Op de bres voor biodiversiteit

VOEDSELZEKERHEID

Belgisch overlevingsfonds vernieuwt

KLIMAATVERANDERING

Onze man in Kopenhagen

Dossier:
Klimaat, biodiversiteit, landbouw

04

Dossier:
Tussen wolken en chacra's

08

Thematische fiche:
Op de bres voor biodiversiteit

13

Reportage:
Onze man in Kopenhagen

18

Fonds voor voedselzekerheid:
De vele dimensies van voedselzekerheid

22

Een idyllisch oerwoud
in Tasmanië, en zijn schat
aan biodiversiteit.

DE BELGISCHE
ONTWIKKELINGSSAMENWERKING .be

Het blad van de Belgische ontwikkelingssamenwerking

Tweemaandelijks tijdschrift uitgegeven door de
Directie-Generaal Ontwikkelingssamenwerking (DGOS)
Redactie: DGOS Directie Sensibiliseringsprogramma's
Karmelietenstraat, 15 | B-1000 Brussel
Tel: 0032 (0)2 501.48.81 - Fax: 0032 (0)2 501.45.44
E-mail: info.dgos@diplomatie.fed.be
www.diplomatie.be | www.dgos.be

Redactiesecretariaat: Elise Pirsoul, Jean-Michel Corhay, Chris Simoens
Lay-out en productie: www.propaganda.be

De artikels geven niet noodzakelijk het officiële standpunt weer van DGOS
of van de Belgische regering.

Overname van de artikels is toegestaan mits bronvermelding
en een kopie voor de redactie.

Dimensie 3 verschijnt 5 maal per jaar om de 2 maanden, behalve in de zomer.
Abonnement: gratis in België en in het buitenland.

Gedrukt op chloorvrij papier, met FSC-label.

"De uitdaging bestaat erin zich een wijze van 'ontwikkeling' voor te stellen die biodiversiteit als een ecologisch maar ook als een economisch en cultureel patrimonium bejegt."

Claude Croizer, milieuadviseur bij BTC

En ook...

Klimaat, biodiversiteit, landbouw : drie essentiële componenten van duurzame ontwikkeling	04
Ecotoerisme moet Congolese natuur beschermen	07
Tussen wolken en chacra's	08
"Vraag naar woudvlees blijft hardnekkig"	12
Thematische fiche : Op de bres voor biodiversiteit	13
Lege netten voor de kleine Marokkaanse vissers	17
Onze man in Kopenhagen	19
De Afrikaanse boer, hoeder van de biodiversiteit	20
Bananen, meer dan een smakelijk tussendoortje?	21
De vele dimensies van voedselzekerheid	22
Bewuster omgaan met natuur in Niger	24
Een grondwet voor de natuur	25
DRC, nadruk op goed bestuur en effectiviteit	26
Punt komma	27
Haïti. Na de aardbeving: de noodhulp en de wederopbouw	28

© Cover - Richard Tulloch

Nieuw decennium, balans en uitdagingen

Voor de Belgische ontwikkelingssamenwerking wordt 2010 het jaar van de grote uitdagingen. Een al zo vaak aankondigde internationale doelstelling, in 1970 afgesproken tussen de rijke landen, wordt voor België werkelijkheid: met een budget van 1,5 miljard euro wordt België het zesde lid van de "Go,7", de selecte groep van landen die 0,7% van hun BBP voor ontwikkelingssamenwerking voorzien.

Op de *Top Millenniumdoelen + 10* van september in New York, waar men tien jaar na de start en vijf jaar voor het aflopen van de *Millenniumverklaring* de balans van de vorderingen zal opmaken, moet blijken hoe de voortgang kan versneld worden. Tegelijkertijd loopt het Belgische medevoorzitterschap van de EU, waardoor ons land in het internationale debat inzake armoedebestrijding meer gewicht in de schaal kan leggen.

In 2010 wordt ook de 50e onafhankelijkheidsverjaardag gevierd van een land waarmee wij al meer dan een eeuw lang lief en leed delen: de Democratische Republiek Congo. De bevoorrechte relatie met DR Congo werd nieuw leven ingeblazen met de nieuwe samenwerkingsovereenkomst tussen beide landen (p. 26). Dit jaar zal een Congolees-Belgische wetenschappelijke expeditie de Congostroom afvaren - van Kisangani tot Kinshasa - om er de rijke biodiversiteit te inventariseren. Een initiatief van het Afrikamuseum in Tervuren, met de steun van de Belgische ontwikkelingssamenwerking en te volgen in de media tussen april en juni 2010.

Het recente drama in Haïti toont ons dat aan een aardbeving niet valt te ontkomen. We kunnen wel een halt toeroepen aan andere bedreigingen van de natuur zoals de klimaatverandering, door te werken aan mondiale en ambitieuze programma's voor de vermindering van de CO₂-uitstoot. Dat was het opzet van de *Top van Kopenhagen*. De onderhandelaar van de Belgische ontwikkelingssamenwerking laat ons meekijken achter de schermen (p. 18-19).

2010 is ook het *Internationale Jaar van de Biodiversiteit*. Daarom werd biodiversiteit weerhouden als centraal thema van dit nummer. Tal van artikelen zijn hieraan gewijd. De thematische fiche in het midden van het magazine verkent de dimensies van dit onderwerp (p. 13-16).

Eén welbepaalde sector weegt overduidelijk op het hongerprobleem, het behoud van biodiversiteit en de klimaatverandering: landbouw. Landbouw kan rekenen op een hernieuwde belangstelling van ontwikkelingsactoren. Industrieel-intensieve landbouw of kleinschalige landbouw in de buurt van beschermde natuurgebieden (Peru p. 8-11 en WWF p. 7), beide types spelen een belangrijke rol in het verlies van biodiversiteit en ontbossing. Om de voedselzekerheid te waarborgen in Afrikaanse landen die met een terugkerend hongerprobleem kampen, werkt het *Belgisch Fonds voor Voedselzekerheid* (het voormalige *Overlevingsfonds*) vanuit een holistische benadering (p.22).

2010 wordt geen jaar om achterover te leunen. Het wordt een jaar gekenmerkt door een veelvoud van uitdagingen.

De redactie

KLIMAAT, BIODIVERSITEIT, LANDBOUW: DRIE ESSENTIËLE COMPONENTEN VAN

Klimaat, biodiversiteit en landbouw zijn nauw met elkaar verweven. Daarom kan de geringste verandering - een klein temperatuurverschil of het uitsterven van een dier- of plantensoort - voelbaar zijn aan de andere kant van onze planeet. De harde realiteit is dat zij die het minst verantwoordelijk zijn voor de klimaatverandering, het meest kwetsbaar zijn voor de veranderingen in hun natuurlijke omgeving.

Een duurzaam kapitaal voor de ontwikkeling van de mensheid

Volgens de Verenigde Naties verdween tussen 1990 en 2005 wereldwijd 3% van het bosbestand. De ontbossing - voornamelijk het gevolg van de omschakeling van bos naar landbouwgrond in ontwikkelingslanden - voltrekt zich in een hoog tempo, ongeveer 13

miljoen hectare per jaar. Ontbossing is niet alleen schadelijk voor de biodiversiteit. Ze produceert ook jaarlijks tussen de 18 en 25% van de broeikasgassen. Zo heeft ontbossing in grote mate bijgedragen tot klimaatverandering.

De verwevenheid tussen klimaat en bio-

diversiteit, en de impact van beide op de menselijke ontwikkeling, zijn ons sinds de Top van Rio '92 welbekend (zie kader, p.5). Soorten verdwijnen 1.000 maal sneller dan normaal is. De oorzaak is menselijke activiteit. Voldoende reden voor de VN om biodiversiteit hoog op de agenda te plaatsen van 2010.

KLIMOS: Platform Klimaat en Ontwikkelingssamenwerking

KLIMOS is de naam van het in 2008 opgerichte platform Klimaat en Ontwikkelingssamenwerking, een initiatief van KULeuven-professor Bart Muys. Het onderzoeksprogramma onderzoekt hoe klimaatbeleid en ontwikkelingssamenwerking met elkaar te verzoenen. KLIMOS wordt gefinancierd door de Belgische ontwikkelingssamenwerking via VLIR-UOS, de Vlaamse Interuniversitaire Raad - Universitaire Ontwikkelingssamenwerking.

Lange tijd stond men wantrouwig tegenover de integratie van het klimaatdenken in het ontwikkelingsbeleid. Men vreesde dat van de oorspronkelijke doelstellingen

zou worden afgeweken ten voordele van louter klimaatsmitigatie. Ook werd vaak gesteld dat de klimaatopwarming vooral een zaak van het Noorden is. In het Zuiden waren dringender problemen aan te pakken, zoals de Millenniumdoelen. Het besef groeit nu dat in heel wat streken de klimaatverandering deze Millenniumdoelen in de weg staat.

KLIMOS wil een stevige kennisbasis uitbouwen over de gevolgen van de klimaatverandering voor het Zuiden. Het is een consortium van een tiental onderzoeksgroepen van KULeuven, VUB, UGent en de Katholieke Hogeschool St-Lieven.

De onderzoeksresultaten zullen ter beschikking worden gesteld van de Belgische ontwikkelingssamenwerking, andere overheden, ngo's en de privésector.

Bruno Verbist¹, Bart Muys², Tom Waas et Jean Hugé³

¹ KLIMOS-projectleider

² KLIMOS-projectcoördinator van de KULeuven

³ KLIMOS-projectmedewerkers van de VUB

online

www.kuleuven.be/klimos

DUURZAME ONTWIKKELING

Menselijke ontwikkeling berokkent de meeste schade aan de biodiversiteit en het klimaat. Willen we tegen 2015 Millenniumdoel 1 – halveren van de honger en de armoede – behalen, dan moeten we rekening houden met het milieu als onmisbare factor van 'duurzame ontwikkeling': "het vermogen van de komende generaties om in hun behoeften te voorzien".

De klimaatschuld van de industrielanden

In zijn toespraak op de Top van Kopenhagen zei de Venezolaanse president Hugo Chavez: "De 500 miljoen rijkste mensen die 7% uitmaken van de wereldbevolking, zijn verantwoordelijk voor 50% van de CO₂-emissies op wereldschaal, terwijl 50% van de armste mensen slechts voor 7% van de emissies verantwoordelijk zijn." Hiermee geeft Chavez de klimaatschuld aan van de industrielanden ten aanzien van de ontwikkelingslanden.

Naast het gevaar dat duizenden planten- en diersoorten zullen uitsterven, moet ook worden gevreesd voor almaar meer 'extreme meteorologische verschijnselen' zoals langdurige droogtes en hevige orkanen. Deze extreme weersverschijnselen zullen het Zuiden het hardst treffen.

In de 20e eeuw steeg het zeeniveau met 10 à 20 cm. Tegen 2100 wordt door het smelten van de ijsreserves nog eens een stijging met 9 à 88 cm verwacht. De zee kan in landen als Bangladesh dichtbevolkte kustgebieden overspoelen. Eilanden zoals De Maldiven dreigen helemaal te verdwijnen. Daarnaast zal de vervuiling van zoetwaterreserves massale migratiestromen van mil-

© Adèle Boulet

joenen mensen op gang brengen, de zogenaamde milieu- of klimaatvluchtelingen. Andere mogelijke gevolgen zijn de afname van de landbouwproductie in (sub)tropische gebieden en verwoestijning.

Een lokale en gediversifieerde landbouw...

80% van de wereldbevolking zijn landbouwers. Volgens een rapport van het IAASTD zal de wereldwijde vraag naar voedsel bin-

De VN-Milieutop

In 1992 hielden de Verenigde Naties een *Internationale bijeenkomst over Leefmilieu en Ontwikkeling*, beter bekend als de 'Earth Summit'. Naast enkele vrijblijvende overeenkomsten (Agenda 21, Rio-verklaring, Bossenverklaring) ondertekenden de deelnemende landen twee verdragen die verplichtingen opleggen.

Het *Verdrag voor Biologische Diversiteit* (VBD) beoogt het behoud, bescherming en duurzaam gebruik van de biologische diversiteit en een eerlijke verdeling van de voordelen die voortvloeien uit het gebruik van genetische rijkdommen. Een van de belangrijkste beslissingen is om het verlies aan biodiversiteit tegen te gaan tegen 2010. Het *Clearing-House Mechanism* (CHM) werd opgezet om alle landen toegang te geven tot de benodigde kennis en technologie. Het Belgische *focal point* is het Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen. Met steun van de Belgische ontwikkelingssamenwerking organiseert het in het kader van het CHM activiteiten voor capaciteitsopbouw met de Belgische partnerlanden. Het *Protocol van Cartagena inzake Bioveiligheid* werd goedgekeurd en toegevoegd aan het biodiversiteitsverdrag in 2000. Dit protocol regelt de verplaatsing van Veranderde Levende Organismen tussen staten.

Het *Raamverdrag inzake Klimaatverandering van de Verenigde Naties* heeft als doel de klimaatverandering te beperken. In 1992 werd vastgelegd dat de industrielanden zich moesten inzetten om hun broeikasgasemissies uiterlijk in 2000 terug te brengen op het peil van 1990. Van een kwantitatieve doelstel-

ling of een planning was echter geen sprake. Een belangrijk principe hierbij is het 'voorzorgsbeginsel': alle activiteiten die ernstige of onomkeerbare schade dreigen aan te richten, kunnen worden ingekrompen of zelfs verboden, ook zonder absolute wetenschappelijke zekerheid. Het *Kyoto-Protocol* uit 1997, dat niet werd aanvaard door de VS, bepaalt dat industrielanden hun uitstoot uit 1990 tegen 2008-2012 met minstens 5% moeten verlagen. In 2007 werden in Bali de agenda (mitigatie, adaptatie, financiering, technologie en een overkoepelende 'gedeelde visie') en stappen vastgelegd om tegen december 2009 te komen tot een nieuw klimaatakkoord. Maar de Top in Kopenhagen flopte.

In Rio werd eveneens overeengekomen om een Verdrag uit te werken om *Woestijnvorming* te bestrijden. Dat Verdrag werd ondertekend in 1994. Het tegengaan van woestijnvorming heeft raakvlakken met klimaatverandering, biodiversiteit, water als natuurlijke hulpbron, voedselzekerheid en socio-economische factoren. De kern van het verdrag is de ontwikkeling van nationale, subregionale en regionale actieprogramma's.

A. Van der Avort - DGOS

online

Convention on biological diversity:
www.cbd.int

United Nations Framework Convention on Climate Change: www.unfccc.int

Convention to Combat Desertification :
www.unccd.int

nen afzienbare tijd met 75% stijgen. Dit als gevolg van de bevolkingsgroei en de toenemende vraag naar vlees. De productie van 1 kg vlees vereist 10 maal zoveel water en granen als de productie van 1 kg groenten, terwijl vruchtbaar bouwland almaar schaarser wordt. Volgens het IAASTD is een goed beheer van kleinschalige en gediversifieerde landbouw van doorslaggevend belang.

Het merendeel van de bossen bevindt zich

in het Zuiden en wordt bedreigd door landbouwactiviteiten. Men kan de bevolkingsgroepen echter moeilijk verbieden de bossen te ontginnen, want vaak voorzien die bossen in hun levensonderhoud.

... met vrouwen aan het roer

Zij die meer dan de helft van de wereldbevolking uitmaken, hebben recht op een stem in dit debat: ofwel wordt de strijd samen met de vrouwen gevoerd, ofwel wordt er helemaal

geen strijd gevoerd². In ontwikkelingslanden zijn 60 tot 80% van de vrouwen betrokken bij de landbouwproductie. Dat blijkt andermaal duidelijk uit een recent rapport van het UNFPA³: de demografische druk zal zwaar doorwegen op de toekomst van het klimaat. Tegen 2050 zijn we wellicht met 8 à 10 miljard consumerende en milieuvuulende mensen. Het groeiverschil zal deels worden bepaald door de mate waarin vrouwen zelf kunnen beslissen over geboortebepaling.

Het blijft dus een open debat op het snijvlak van de drie pijlers van duurzame ontwikkeling: de economische, de sociale en de milieupijler. Claude Croizer, milieud adviseur bij BTC (zie kadertekst), vat het zo samen: "De uitdaging bestaat erin zich een wijze van ontwikkeling voor te stellen die biodiversiteit als een ecologisch maar ook als een economisch en cultureel patrimonium bejegent."

Elise Pirsoul

online

Millenniumdoelen:

www.un.org/millenniumgoals/

VN-forum over bossen:

www.un.org/esa/forests

Vrouwen en ontwikkeling:

www.dgci.be/nl/cvo

Seminarie BTC "landbouw als motor van groei voor de armen":

www.btcctb.org

Hoe gaat BTC om met de nadelige impact van ontwikkeling op biodiversiteit?

De Belgische ontwikkelingssamenwerking stelt zich in de eerste plaats tot doel de armoede te bestrijden en de leefomstandigheden van zowel de plattelandsbevolking als de stedelijke bevolking te verbeteren. Wat het Belgisch Agentschap voor Ontwikkelingssamenwerking (BTC) betreft, maakt biodiversiteit deel uit van een ruimer geheel van milieuaspecten. Milieu is een sectoroverschrijdend thema waarin ook biodiversiteit haar plaats heeft. BTC heeft weinig projecten lopen met biodiversiteit als belangrijkste invalshoek, maar sinds een aantal jaren stijgt het aantal projecten dat verband houdt met het duurzame beheer van natuurlijke rijkdommen.

BTC streeft in de eerste plaats naar een zo goed mogelijke analyse van de milieuparameters en milieu-effecten - waaronder de eventuele gevolgen voor de biodiversiteit - en probeert deze parameters zo afdoend mogelijk te hanteren bij het uitwerken van een ontwikkelingsactiviteit. Dit kan een activiteit zijn in de sector plattelandsontwikkeling en landbouw, maar ook in andere sectoren zoals infrastructuurwerken, gezondheidszorg of onderwijs. Ontwikkelingspartners stellen zich van langs om meer ontvankelijker op voor milieuproblemen, zoveel is zeker. Niet alleen is het klimaatprobleem sterk op de voorgrond getreden en is het milieubewustzijn versterkt, regeringen zien ook

dat er meer en meer milieuschade voorkomt, zowel op het platteland als in de steden. Milieubewustzijn is een feit, en regeringen plaatsen deze kwestie alsmaar hoger op de agenda. Een bewijs hiervan is dat van de vijf partnerlanden waarmee in 2009 nieuwe samenwerkingsprogramma's werden uitgewerkt, twee landen (Peru en Tanzania) milieu en beheer van natuurlijke rijkdommen kozen als prioritaire samenwerkingssector. Tot voor een paar jaar zou een dergelijke keuze wellicht nooit zijn gemaakt.

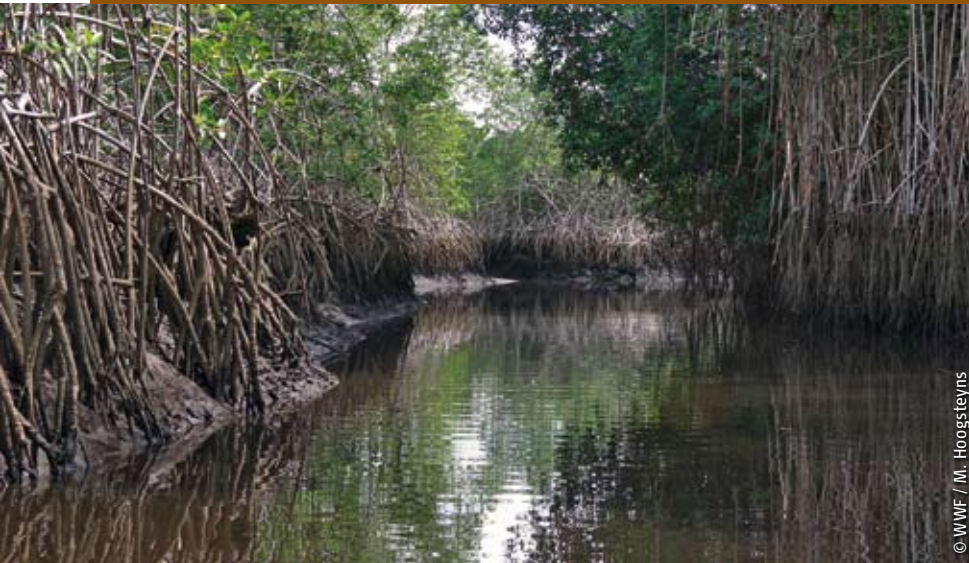
Claude Croizer milieud adviseur BTC, interview door **Jean-Michel Corhay**

¹ International Assessment of Agricultural Knowledge, Science and Technology for Development, *Agriculture at a Crossroads*, 2009

² Dat was het discours dat werd gehouden op de conferentie van de Commissie Vrouwen en Ontwikkeling in december 2009 "L'accès et le contrôle des ressources par les femmes: Un défi pour la sécurité alimentaire".

³ Wereldbevolkingsrapport 2009, Omgang met een veranderende wereld: vrouwen, bevolking en het klimaat, november 2009.

Ecotoerisme moet Congolesse natuur beschermen

© WWF / M. Hoogsteyns

Het Zeemangrovepark is het leefgebied van ontelbare bedreigde diersoorten.

Het Wereldnatuurfonds gaat in DR Congo de strijd aan tegen het leeghalen van de regenwouden. WWF ziet daarbij toerisme als een interessante bondgenoot.

De activiteiten van WWF in het 'Parc Marin des Mangroves', aan de monding van de Congorivier en aan de Congolesse kust, zijn een voorbeeld van kleinschalige, alternatieve natuurbescherming die wel degelijk een verschil kan maken. WWF heeft er een project opgezet om de streek te herbossen en toegankelijk te maken voor toeristen. Hiervoor gaat WWF via ACODES, een plaatselijke ngo. ACODES zou het project vanaf volgend jaar volledig zelfstandig moeten kunnen voortzetten.

Uniek mangrovegebied

Het 'Parc Marin des Mangroves' werd pas vijftien jaar geleden erkend als reservaat. Zijn biotoop is echter uniek: ongeveer 80.000 hectare mangrovewouden waarin uiterst zeldzame dieren leven zoals laman-tijnen (zeekoeien van meer dan 700 kilo), nijlpaarden, krokodillen, zeldzame slangen, honderden vogelsoorten en zeeschildpadden. Deze laatste leggen ieder jaar, tijdens het regenseizoen, hun eieren op de plaatselijke stranden. Maar hun aantal neemt ieder jaar af.

Voorlopig hebben ook de plaatselijke Congolesse autoriteiten zoals het 'Institut Congolais pour la Conservation de la Nature' het moeilijk om het park tegen

meer kwaad te beschermen. De lokale bevolking heeft geen toegang tot elektriciteit en kapt hout in het mangrovereservaat om te koken, het reservaat wordt leeggevoerd - mangrovegebieden zijn goede kweekgebieden voor allerlei vissoorten -, er wordt gestroopt en er is totaal geen controle op de oceaanschepen die in de monding van de Congostroom hun oliereservoirs ledigen en reinigen.

© WWF / M. Hoogsteyns

Een zeeschildpad wordt geringd.

Om de druk op het park te verzachten, is WWF samen met de lokale bevolking begonnen met brandhout produceren voor eigen gebruik, via het planten van acaciaboompjes en zelfs mangroveboompjes. Een unicum.

Ecotoerisme als natuurbeschermer

Omdat de streek overduidelijk een groot toeristisch potentieel heeft, zetten WWF en ACODES in Muanda ook een ecotoeristisch project op. Het ecotoerisme richt zich zowel op welgestelde Congoleden als op de expats in Kinshasa die graag de broeierige hoofdstad voor enkele dagen verlaten. Getuigen van een ooit bloeiend toerisme in de streek zijn de toenmalige exclusieve badsteden Vista en Banana, waarvan de villa's en historische gebouwen er nu wat verlaten en verkommerd bij staan.

Het ecotoeristisch initiatief wil de druk op het reservaat verlichten. Mensen die een beetje geld verdienen aan toeristen zullen minder vlug geneigd zijn om te stropen en illegaal hout te kappen. Toeristen blijven immers weg als er in het reservaat geen nijlpaarden of zeekoeien meer te vinden zijn. Daarom moeten zowel de bevolking als de lokale autoriteiten overtuigd zijn om ver genoeg vooruit te kijken en niet voor het snelle gewin te kiezen. De inkomsten van het project gaan alvast grotendeels naar de bevolking, die zich heeft georganiseerd in lokale democratische structuren.

Het initiatief van WWF heeft er al voor gezorgd dat de dieren in het reservaat beter worden beschermd. Lokale 'ecogardes' beschermen de nijlpaarden en volgen hun doen en laten. En er worden gidsen opgeleid om de bezoekers te begeleiden. Een website zal bezoekers en geïnteresseerden informeren over de mogelijkheden van de streek. Voor 2010 mikt het project op minstens 300 bezoekers, een mooi begin.

Mark Hoogsteyns

Projectverantwoordelijke WWF in Muanda
mhoogsteyns@yahoo.com

TUSSEN WOLKEN EN

© BTC/Pieter Van de Sype

De hellingen van de Andes herbergen een ongemeen rijke biodiversiteit.

In de noordelijke Andes van Peru ligt het natuurreservaat *Santuario Nacional Tabaconas Namballe*. De biodiversiteit is er ongemeen rijk. Jammer genoeg ligt het reservaat in een gebied dat onder hoge druk staat. Arme boeren - *campesinos* - hebben nood aan land, meubelmakers snakken naar hout en de minerale rijkdom lokt ontginners. Kan de natuur overleven?

Kronkelige, gedrongen bomen en struiken, overvloedig bedekt met korstmossen en bromelia's, verstrengeld met lianen, bijeengegroeid tot een ondoordringbaar sprookjeswoud, drinkend van de eeuwige nevels en wolken, onder een voortdurend geruis van bergbeekjes...

Dit is het majestueuze decor van een nevelwoud, zoals we dit nog in het *santuário* aantreffen (zie kader). Om de druk in het gebied rond het *santuário* te verlichten, besteedt België er 7,5 miljoen euro via het programma Pro-SNTN, uitgevoerd door

BTC, het Belgisch agentschap voor ontwikkelingssamenwerking. Met een waaier aan activiteiten streeft het 2 doelen na: natuur beschermen en armoede bestrijden.

Campesinos migreren

Tot voor 50 à 60 jaar woonde er niemand in het gebied rond het reservaat. Pure overlevingsnood heeft mensen vanuit andere provincies aangetrokken. "Wie niet in zijn levensonderhoud kan voorzien, heeft maar twee opties", vertelt Joachim Puhe, internationaal directeur van Pro-SNTN. "Diegenen met de grootste ondernemingszin trekken

CHACRA'S

naar de stad. Ze werken er in een fabriek of drijven wat handel. De rest migreert naar onontgonnen gebieden om er aan landbouw te doen."

De gemakkelijkste manier om een veld of *chacra* te openen is een stuk bos plat te branden, mits akkoord van de buren. Dat heeft de jonge Mercedes Togas gedaan. Hij woont in een armtierig huisje in de jungle. Zijn *chacra* ligt vlak tegen het nevelwoud aan, niet in het *santuário* maar in de invloedzone. Dit is de zone buiten de bufferzone die het *santuário* omgordt. In beide zones kan je in principe ongehinderd *chacra's* openen.

Evaristo Tocto, 72 jaar oud, had meer geluk. "Mijn vader had een grote hacienda, genoeg land dus om te verdelen onder de kinderen. Ikzelf heb maar 2 hectaren. Daarom dienen mijn kinderen - 4 van de 6 werden kof-fieteler - zelf land te kopen of ze verkregen het land via hun partner." Maar ook het kopen en verkopen van land is in Peru weinig officieel georganiseerd. Van ruimtelijke ordening is nog nauwelijks sprake.

© DGOS/Chris Simoens

Uit pure overlevingsnood openen boeren velden op de steile heuvels.

Alle campesino's kozen resoluut voor de teelt van organische koffie, maar zonder veel kennis van zaken. "Zelfs als hun koffiestruiken 25 à 30 jaar oud zijn, werken ze er verder mee, ondanks hun lagere productie", legt Máximo Arcos uit, verantwoordelijke koffie van Pro-SNTN. "Ze zoeken daarom nieuw land op, meer bos wordt platgebrand."

"De mensen hier, vooral mestiezen, hebben nooit een link gehad met de Inca-cultuur", stelt Joachim. "De duurzame landbouwtraditie van de Inca's - met hun terrascultuur - is hier onbekend." Daarom wil het project in de eerste plaats de campesino's rondom het *santuário* kennis bijbrengen. Want als hun productie - en dus hun inkomen - verhoogt, is er minder nood om nieuwe *chacra's* te openen.

Meer en betere koffie

"Het jarenlange groeien van koffie heeft de bodems uitgeput", zegt Máximo. "We hebben de campesino's dus organische meststoffen aangeboden: guano de las islas en mineralen uit natuurlijke rots." Guano werd al door de Inca's gebruikt. Het is een zeer rijke mest die ontstaat uit de opeenstapeling van de uitwerpselen van zeevogels op de eilanden langs de Peruviaanse kust.

De bemesting vergt een investering, maar de campesino ziet onmiddellijk resultaat. "Alleen al de betere bemesting deed de koffieproductie met 35% stijgen", bevestigt Máximo. Voor het ter beschikking stellen van de mest werd gewerkt met de coöperatieven. "We hebben aan de verschillende koffiecoöperatieven fondsen gegeven, die ze zelf moesten beheren. Met het geld hebben ze meststoffen aangekocht en onder de leden verdeeld. De campesino's betalen dan met hun winst de verkregen meststoffen terug. Hierdoor behouden coöperatieven hun fondsen", aldus nog Máximo. De campesino's leerden ook hoe ze hun eigen organische afval efficiënt kunnen benutten.

Te oude koffieplantages werden vervangen. Biologische ziektebestrijding werd aangeleerd. Daarnaast zette het project volop >

Een heiligdom van biodiversiteit

In het *Santuário Nacional Tabaconas Namballe* bevinden zich merkwaardige, steeds zeldzamer wordende biotopen van de (sub)tropische bergen. De tropische bergjungle gaat er vanaf 2.500m over in nevelwoud met zijn gedrongen bomen en struiken. Boven de 3.000m groeit enkel een dik tapijt van sponsachtige mossen en grassen. Het is het koude, vochtige hoogland of *páramo*.

© 3MO

onder orchideeën en veel geneeskrachtige planten. Er groeien ook wilde verwanten van gewassen die voor de mens van belang zijn, zoals passievrucht en peper. Onder de 156 boomsoorten springen de met uitsterven bedreigde *Podocarpus*-soorten het meest in het oog. *Podocarpus* is een machtige naaldboom die eeuwenoud kan worden en uitstekend hout levert voor meubels.

De *páramos* zijn samen met de nevelwouden de 'watertorens' van de natuur. Hun bodem en begroeiing sloppen letterlijk vocht op uit de wolken die op die hoogte ontstaan, vocht dat normaal niet als regen zou uitvallen. Ze voeden talloze bergstroompjes en bezorgen massa's zuiver water aan de mensen die lager wonen.

Een onderzoeksteam heeft in het *santuário* 1090 plantensoorten geteld, waar

Hét grote symbool van het *santuário* is de brilbeer. Omwille van de versnippering van zijn leefgebied is hij met uitsterven bedreigd. Momenteel leven er in het reserveaat slechts tussen de 10 en 100 individuen. Een ander met uitsterven bedreigd zoogdier is de bergtapir. Verder vind je er veel amfibieën en vogels zoals kolibries. Veel soorten zijn 'endemisch', ze komen nergens anders voor. 20 à 30% van de soorten zijn er nog onbekend.

› in op *agroforestry* of boomlandbouw. Als schaduwplant moet koffie tussen hogere bomen groeien. Als die bomen ook waardevol hout leveren, heb je meteen een extra bron van inkomen. Of je kunt fruitbomen gebruiken of vlinderbloemigen die stikstof in de bodem brengen.

Vanzelfsprekend is ook het handelsaspect essentieel. De campesino dient zijn organische koffie zo duur mogelijk te verkopen. Daarom mag hij enkel de goede koffiebossen plukken. Vermenging met slechte koffie leidt immers tot een minderwaardig product. Het project werkt momenteel een systeem uit waardoor je van elk koffiepakje weet van welke campesino het komt. Deze 'identiteit van oorsprong' resulteert eveneens in een hogere verkoopprijs.

En de aanpak werkt! Máximo schat dat er dankzij de verhoogde koffieopbrengst 20% minder bos platgebrand wordt dan voorheen.

Bijkomende teelt

Maar uitsluitend koffie kweken levert onvoldoende bestaanszekerheid. De prijzen schommelen, en bovendien beslaat de koffiecycclus slechts een half jaar. Vandaar dat het project de campesino's heeft aangezet om bijkomende gewassen te telen. García Santos kweekt nu cacao. "Vorig jaar heb ik van de voorlichters zaden en organische mest gekregen. Ik heb één hectare oude koffiestruiken vervangen door cacao. Volgend jaar in juni verwacht ik de eerste oogst." Gilberto Pintado groeit bakbanaan tussen zijn cacaoplanten. Uiteindelijk wil hij met de meeropbrengst koeien kweken voor de melk. "De overheid doet niets voor de campesino's", verzucht hij. "We moeten wel diversifiëren om te overleven." Samen met García is hij lid van een groep van 12 cacaokwekers, een kleine coöperatieve.

Het project introduceerde ook *granadilla's* (een lokale fruitsoort) en... *cavia's*,

een zeer gegeerde lekkernij hier. Niet alles verloopt even vlot, weet Karima, junior assistent bij Pro-SNTN. "We hebben aan 150 families elk 5 *cavia's* gegeven om verder te kweken. Maar sommigen hebben ze gewoon opgegeten. De meeste campesino's zijn nu eenmaal weinig ondernemend. Het vergt tijd."

Door naast koffie ook cacao te kweken hoopt Gilberto een stabiel inkomen te verwerven.

Het zoete *Stevia* is zeer veelbelovend. "Het is zelfs rendabeler dan koffie", aldus Karima. "Het groeit het hele jaar door, en je kunt het elke maand oogsten. Als gezond alternatief voor suiker, is er een groeiende vraag naar." Maar het kweken van *Stevia* is helemaal anders dan koffie, campesino's moeten eraan wennen. Velen zijn afgehaakt. Ondertussen is er een handboek voor de kweek van *Stevia*, en zijn er kopers gevonden. "De paar doorzetters zullen de trekkers worden", meent Karima. "Eens dat de mensen zien dat het werkt, volgen ze wel."

Bijen

Bijen leveren meer dan honing en een extra inkomen. "Waar er bijentelers zijn, is er ook meer woud", verduidelijkt Joachim. "Want als mensen bos platbranden, betekent dit

minder nectar voor de bijen. Imkers gaan hier tegen in. Dus, als er imkers wonen in de nabijheid van een reservaat, heb je een beschermend effect. In de buurt van het santuario wonen 1.000 families, 200 ervan werden opgeleid in bijenteelt. Dit is een voldoende kritische massa om het debat te stimuleren als er gebrand wordt." De imkers kregen ook zaad van inheemse bomen die veel nectar leveren, een vorm van herbebossing.

Illegale houtkap

Een andere bedreiging is de honger naar hout van meubelmakers en de bouwindustrie. In Peru staat het duurzaam beheer van bossen of plantages nog in de kinderschoenen. Grote stukken bos zijn al verdwenen. Vandaar dat velen begerig lonken naar wat er aan bos rest. Vaak zijn het campesino's die uit pure armoede zelf hout kappen en het voor een appel en ei doorverkopen. "In de bufferzone, vrij dicht tegen het santuario, zijn er zeker 10 families die hout kappen. 's Nachts, na 12u, brengen ze het hout met ezels naar beneden waar opkopers hen opwachten", verklaart een voorlichter van het project. Vooral *Podocarpus* is gegeerd. Eens een gebied gerooid is, gaan de arme campesino's er koeien kweken. Maar ook houtverbruikers zelf kappen hout.

"De nationale overheid heeft geen interesse in natuurbehoud", vindt Carlos Martínez, burgemeester van San Ignacio, waar het santuario gelegen is. "Ze hebben welgeteld 1 persoon aangeworven voor controle van gekapt hout, maar die zit in Jaén, op 3 uur rijden van San Ignacio. Daarom hebben de gemeente en de provincie zelf maatregelen genomen. Zo hebben we 15 mensen aangeworven voor controleposten." "We leggen de mensen uit dat houtkap niet goed is voor het milieu, en dat het illegaal is", zegt provinciegouverneur Agustín Nuñez. "Indien dit niet werkt, treedt de politie op. Ze kan een boete opleggen, het voertuig

30 dagen in beslag nemen, of de overtreder voor het gerecht dagen. Op 2 jaar tijd hebben we 15 à 20 vrachtwagens in beslag genomen. De houtkap is merkbaar verminderd." Uit satellietbeelden blijkt dat het santuario vrij intact is. In de bufferzone schat men de ontbossing op maximaal 10%.

Het project kan zelf niet als politie optreden. Maar enig onrechtstreeks effect is er wel. Als boeren waardevol hout planten, ontstaat een duurzame bron voor de meubelmakers. Binnen de bufferzone werden 190.000 bomen aangeplant. Bovendien hebben de mensen geleerd om zelf boomkwekerijen te onderhouden.

Mijnen

Het projectgebied is ook zeer rijk aan mineralen. In de bufferzone zijn 5 gebieden erkend als concessiezone. Mijnen blijven een heet hangijzer in Peru. De bevolking – en niet alleen de indianen – verzet zich hier heftig tegen. Meestal trekken de buitenlanders, die de mijnen ontginnen, zich immers weinig aan van het milieu. "Sommige goudmijnen hebben een maanlandschap geschapen. De mensen kunnen er niet meer boeren", vertelt Joachim. "Zelfs als een mijn in de bufferzone ligt, kan deze het santuario besmetten via het grondwater. Ook het irrigatiewater kan besmet raken. Waar de bodem sterk wordt omgewoeld, komt koper vrij. Vervolgens komt dit terecht in de rivieren."

Burgemeester Martinez is ontzet over de nationale overheid. "Weet je dat ze zelfs concessies toegekend hebben binnen beschermde gebieden? Dankzij zwaar protest zijn die gelukkig ingetrokken. Maar de concessies binnen de bufferzone blijven bestaan. Onder meer Minera Majaz, dat nu in handen is van Chinezen. Als gemeente kunnen we hier niets tegen doen. Bij protesten tegen Majaz zijn al doden gevallen! De politie zoekt excuses om de zone

te kunnen militariseren, dan kunnen de Chinezen hun zin doen."

Gouverneur Nuñez is genuanceerder. "Je hebt extremen langs beide kanten. Enerzijds de ngo's die elke vorm van mijnontginning verketteren, anderzijds de politie die veel te hardhandig optreedt. De polemiek rond Majaz is stemmingmakerij. Ik ben zelf boer en tegen vervuiling. Maar de polarisatie tussen 'slecht voor het milieu' en 'goed voor de economie' moet opgeheven worden. Voor goud zijn inderdaad giftige chemicaliën nodig. Maar als koper en zink in de bufferzone worden opgedolven en ver weg worden verwerkt, is er toch geen probleem? Wat nodig is, is dat alle betrokkenen bijeenzitten: de overheid, de ngo's en de bedrijven. De nationale overheid moet hier echt werk van maken."

Douglas Cortina, chef van de Jefatura – een parkwachterdienst die afhangt van het Ministerie van Leefmilieu – stelt het scherp. "Ja, in 3 van de 5 concessiezones in het buffergebied is men klaar om met ontginning te beginnen. Maar ze moeten hiervoor toestemming krijgen van de Jefatura. En zolang ik hier ben, zullen ze geen vergunning krijgen!"

Klimaatverandering

Dan is er nog de klimaatverandering. Iedereen is het erover eens dat de seizoenen minder uitgesproken zijn. Nu regent het zelfs af en toe tijdens het droogte-seizoen. Hierdoor drogen de koffiebonen minder gemakkelijk en krijgen de boeren een lagere prijs. De zon brandt ook meer, want op 2 dagen is de grond kurkdroog.

"Maar in het santuario zelf zijn er geen zichtbare effecten", zegt Douglas van de Jefatura. "Het water in de meren staat op hetzelfde niveau en de lage begroeiing dringt niet binnen in het nevelwoud, wat een teken van verdroging zou zijn." Zijn parkwachters Regina en Evélio denken er

anders over. "Podocarpus verjongt minder snel, en door de vochtigheid, ook tijdens het droog seizoen, gaan veel zaden kapot voor ze op de grond vallen."

Op radio en TV spreekt men veel over de klimaatverandering, iedereen weet ervan. Hierdoor groeit bij sommigen een milieubewustzijn. Ook het alomtegenwoordige Pro-SNTN heeft ertoe bijgedragen. Jaime Román is voorman van Nueve de Octubre, een gehucht met 95 families. Het is een gemeenschap die hecht samenhangt, en zijn natuur wil behouden. "Ik geef toe. Vroeger jaagde ik ook veel op allerlei zoogdieren. Maar we merken dat er nu veel minder zijn. Daardoor beseffen we dat de natuur belangrijk is. Ook herbebossing is nodig, want dit kan het klimaat stabiliseren." Zijn dorp ligt vlak bij een laatste restant van nevelwoud buiten het santuario. "We hebben zelfs een eigen vlag ontworpen. Wit voor vrede, groen voor de natuur, en blauw voor zuiver water en lucht. In het midden prijkt een boom, de Podocarpus."

De toekomst

Begin 2011 breekt het project zijn tenten op. België zal voortaan nationale instellingen ondersteunen. "De nationale overheid ziet stilaan het belang in van milieu," zegt Koen Van Acoleyen, attaché op de Belgische ambassade in Lima. "Daarom heeft ze ons verzocht om in het nieuwe samenwerkingsprogramma het pas opgerichte Ministerie voor Leefmilieu te helpen uitbouwen. Het oprichten van een systeem voor ruimtelijke ordening hoort daarbij. Goede plaatselijke instellingen hebben immers op termijn de grootste impact."

Chris Simoens

online

www.sntabacomasnamballe.gob.pe

www.btcctb.org

"Vraag naar woudvlees blijkt hardnekkig"

© KMDA

De consumptie van woudvlees in de stedelijke milieus neemt toe. De ontsluiting van het woud, door wegen aangelegd door houtkapbedrijven, zorgt voor een vlotter transport tussen de stad en het woud.

"Het Jaar van de Biodiversiteit is inderdaad een uitgelezen kader voor de KMDA, beheerder van de Antwerpse Zoo en dierenpark Planckendael, om haar conservatieprojecten in de kijker te plaatsen." Woordvoester Ilse Segers weet dat boodschappen over onderzoeksresultaten van projecten in verre landen er moeizaam ingaan bij het grote publiek. "Daarom gebruiken we concrete verhalen over individuele dieren als kapstok om de meer diepgaande boodschappen mee te geven. Hét succesbeeld van die communicatiestrategie is het verhaal van olifantje Kai-Mook (herinner u de olifant die met veel media-aandacht ter wereld kwam in de Antwerpse Zoo, red.)."

Kai-Mook als kapstok

De aandacht rond Kai-Mook wordt gebruikt om centen te genereren voor de bouw van een olifantenbiotoop en de bescherming van de Aziatische olifant - de soortgenoten van de kleine Antwerpse olifant. "We hebben een K-Groeiplan opgesteld. Dat groeiplan is als een pamperrekening waarmee we twee zaken steunen: de toekomstige thuis van Kai-Mook in Planckendael én haar bedreigde verwanten in India. In mei 2010, op de eerste verjaardag van Kai-Mook, zul-

De Koninklijke Maatschappij voor Dierkunde van Antwerpen (KMDA) grijpt 2010 - Internationaal Jaar van de Biodiversiteit - aan om het brede publiek te sensibiliseren voor haar conservatieprojecten. Het *Projet Grands Singes* in Kameroen bestudeert mensapen en beschermt ze tegen stroperij. Ondertussen zoekt men naar alternatieve inkomstenbronnen voor de lokale bevolking, want zij jagen op het geëerde woudvlees.

len we de opbrengst van het groeiplan voorstellen."

De KMDA heeft twee grote projecten in de tropen in eigen beheer: *BioBrasil* in het kustregenwoud van Zuid-Bahia en *Projet Grands Singes* in de niet-beschermden wouden van Kameroen. Bij beide projecten is de link tussen de bescherming van de biodiversiteit en de stimulering van menselijke ontwikkeling sterk aanwezig. Het ene sluit het andere niet uit.

Vraag naar woudvlees in Kameroen

"Vooral in Kameroen gaan beide zaken samen, hoewel veranderingen niet evident zijn." Zjef Pereboom, hoofd van het onderzoeksinstituut van KMDA, vindt het belangrijk alternatieve inkomstenbronnen te zoeken voor de lokale bevolking. "Projet Grands Singes probeert mensapen te beschermen door hun habitat, gedrag en eetgewoonten te bestuderen. In de niet-beschermden wouden zijn houtkapbedrijven actief en de lokale bevolking jaagt er op het woudvlees. Zo vinden heel wat apen de dood."

© KMDA

Met zijn fraaie kop is de goudkoppleeuwaap een symbool geworden van de biodiversiteit in de kustregenwouden van Brazilië.

Vroeger was het woudvlees vooral bedoeld voor eigen gebruik. Door alternatieve inkomsten te stimuleren - een winkeltje,

cacaoplantages... - hoopt men de jacht op het woudvlees terug te dringen. "Maar wat zien we? Zelfs al heeft de lokale bevolking nieuwe inkomsten, toch is de jacht niet afgenomen. De vraag naar woudvlees is verschoven van privéconsumptie naar commercieel gebruik. Door de ontsluiting van het woud - de wegen tussen dorp en stad zijn verbeterd - is het nu makkelijker om woudvlees per brommer naar de stad te brengen. En daar zit nu het probleem: de vraag naar woudvlees is gegroeid in de stedelijke milieus. De woudbewoners eten minder woudvlees, maar de stadsbewoners niet. Integendeel."

BioBrasil stimuleert lokale onderzoekscapaciteit

BioBrasil is een conservatieproject voor goudkoppleeuwapen in de kustregenwouden van Zuid-Bahia, Brazilië. Hun habitat wordt er sterk bedreigd door de houtkap.

De strategie van het project is om de lokale onderzoekscapaciteit te versterken. Pereboom twijfelt niet over het succes van die aanpak. "De onderzoeksinstituten in Brazilië zijn van hoge kwaliteit. We hebben slechts 1 Belgische onderzoeker ter plaatse. Daartegenover staat dat we financiële steun verlenen aan 10 lokale veldwerkers, onderzoekers en studenten. Op termijn moet de lokale onderzoekscapaciteit in staat zijn dit project volledig zelf te dragen."

Thomas Hiergens

online

www.KMDA.org

www.zooantwerpen.be

www.planckendael.be

OP DE BRES VOOR BIODIVERSITEIT

WAT IS BIODIVERSITEIT?

Biodiversiteit, ook biologische diversiteit genoemd, is de verzamelnaam voor de uitzonderlijke variatie aan leven op aarde. Biodiversiteit staat voor:

- de diversiteit aan soorten (dieren, planten, zwammen, algen, bacteriën, virussen...),
- de diversiteit binnen eenzelfde soort, of genetische diversiteit (verschillen in grootte, vorm, kleur...),
- de diversiteit aan ecosystemen, met name de verschillende leefomgevingen (vijver, woud, koraalrif...), de soorten die er leven en de interactie tussen de soorten.

Hoeveel soorten er nu precies op aarde leven, is moeilijk te becijferen. Vele zijn microscopisch klein, leven verborgen of zijn gewoonweg nog niet ontdekt. Tot nu toe zijn wereldwijd 1,9 miljoen soorten beschreven, maar dit is slechts het topje van de ijsberg. Wetenschappers ramen het aantal soorten op 13 à 15 miljoen. Elk jaar worden 10.000 nieuwe soorten ontdekt, voor het merendeel ongewervelden.

Brazilië is het land met de grootste biodiversiteit. Daar leven minstens 20 % van de tot nu toe beschreven soorten. Veel

soorten van economisch belang zijn uit dit land afkomstig: rubberboom, ananas, aardnoten...

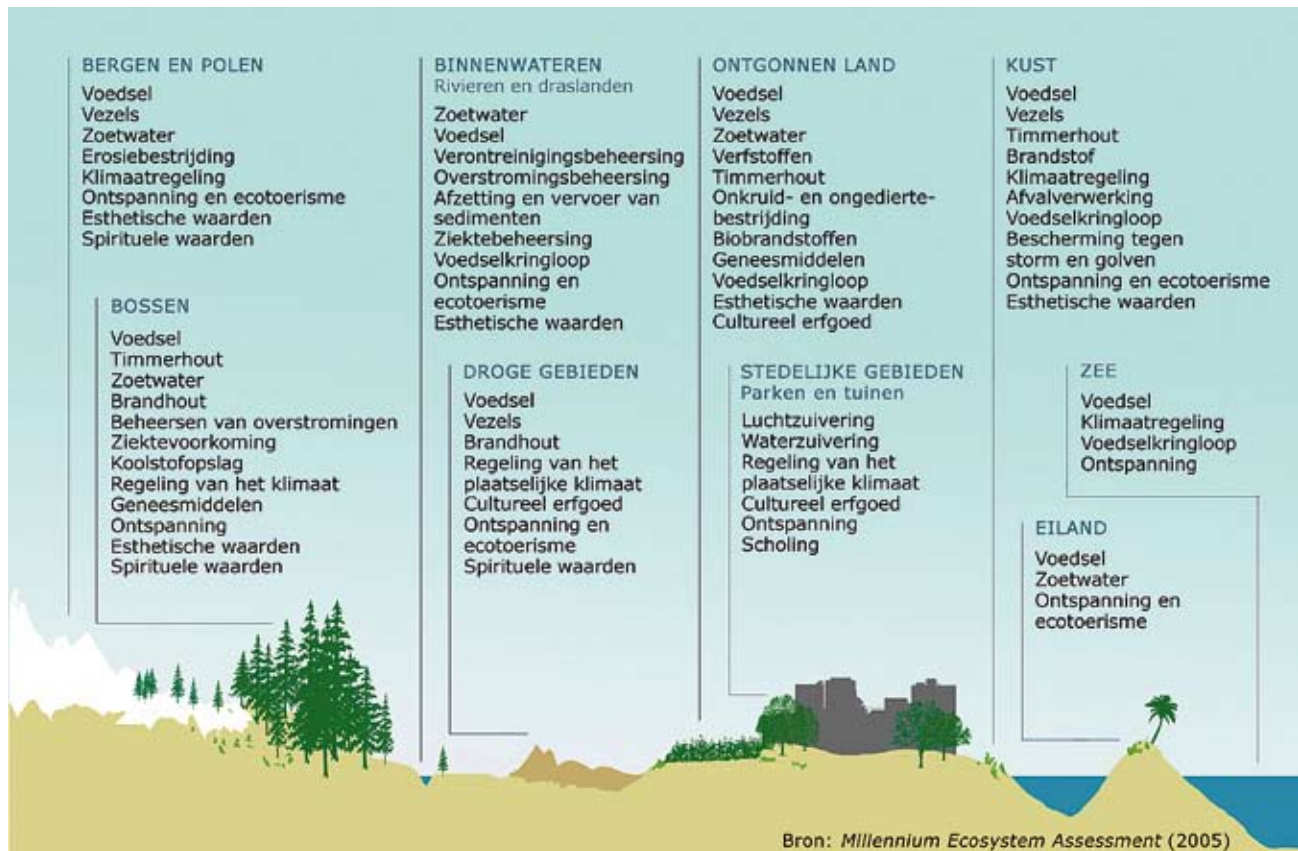
BELANG

Biodiversiteit is ons 'groene kapitaal'. Het is de bron van onze voeding, onze gezondheid, ons dagelijks leven. De goede werking en het evenwicht van de planeet hangen ervan af.

Het is de oorsprong van ontelbaar veel producten: voedsel, textielvezels, werkzame stoffen van geneesmiddelen, brandstoffen, bouw-, isolatie- en decoratiematerialen...

Het leven op aarde is afhankelijk van de werking van ecosystemen. Regenwouden en *wetlands* (waterrijke gebieden) fungeren als spons, filter en reservoir van drinkwater. Zonder bestuivers (insecten, vogels en zoogdieren) zou een groot deel van de fruit- en groentesoorten niet groeien. Plantensoorten - gaande van de struise bomen in het regenwoud tot de microscopisch kleine wier-tjes van het fytoplankton - zijn onmisbaar voor de wereldwijde klimaatregeling. Ze absorberen immers koolstofdioxide (CO₂) en produceren zuurstof. En zo zijn er nog tal van voorbeelden.

>

➤ Arme landen hebben vaak een zeer rijke biodiversiteit. Hun economie is ook sterk afhankelijk van de natuurlijke rijkdommen. De Wereldbank heeft uitgerekend dat lage-inkomenslanden ongeveer 25% van hun rijkdom rechtstreeks uit de natuur halen. In de ontwikkelde landen is dit slechts 2%.

Ontbossing van het Amazonewoud en malaria

Het vochtige en warme Amazonewoud is een uitstekend biotoop voor tal van virussen en de overbrengers ervan, vooral insecten. Een Peruaanse studie heeft echter aangetoond dat de malariamug *Anopheles darlingi* 278 keer minder vaak steekt in het intacte woud, dan in gebieden die sterk zijn ontbost voor wegebouw en de inrichting van landbouwgrond!

Blijkbaar blijft de muggenpopulatie stabiel in een ecologisch evenwichtige omgeving zoals het hart van het Amazonewoud. Ze krijgt er geen overwicht. In sterk ontboste gebieden ontstaan door het kappen grote plekken met stilstaand water, een ideale broedplaats voor muggenlarven.

HET VERDWIJNEN VAN DE BIODIVERSITEIT: OORZAKEN EN GEVOLGEN

Om aan zijn behoeften te voldoen heeft de mens altijd al de natuur naar zijn hand gezet met activiteiten als landbouw, visvangst, de bouw van dorpen en steden. De druk op het milieu is nog nooit zo groot geweest. Soorten verdwijnen nu 1000 maal sneller dan in eender welke andere periode in de geschiedenis van de aarde. De kans bestaat dat de komende eeuw tot twee derde van alle soorten verdwijnt. Deze evolutie is het sterkst merkbaar in het Amazonewoud en Zuidoost-Azië (Indonesië, Maleisië) waar de vraag naar landbouwgrond de oorzaak is van grootschalige ontbossing en in Centraal-Azië waar de verslechterde kwaliteit van de landbouwgrond woestijnvorming in de hand werkt.

De achteruitgang van de biodiversiteit is te wijten aan natuurlijke fenomenen (branden, stormen), en menselijke activiteiten: klimaatverandering, de introductie van snel verspreidende uitheemse soorten, overexploitatie van rijkdommen en vervuiling. Deze factoren worden in de hand gewerkt door de groei van de wereldbevolking, de internationale handel en economie, politieke instabiliteit of ook nog door culturele en religieuze factoren.

Meestal verdwijnt een soort door een samenloop van bedreigende omstandigheden. De uitdunning van de populaties bestuivende insecten (tamme en wilde bijen, hommels, vlinders, ...), zoogdieren (vleermuizen...) en vogels (kolibris, zang-

Bedreigde soorten in cijfers

De « rodelijsten » van de Internationale Unie voor Natuurbehoud (IUCN) geven een goede kijk op het uitstervingsgevaar van bepaalde soorten. De lijsten bevatten momenteel meer dan 15.000 soorten die rechtstreeks met uitsterven zijn bedreigd. Maar een bedreiging voor de ene soort kan gevolgen hebben voor het voortbestaan van andere soorten die nog niet op de lijsten voorkomen...

	Geschat aantal soorten per groep	Bedreigd % binnen de groep
Zoogdieren	5 490	21%
Vogels	9 998	12%
Reptielen	9 084	28%
Amfibieën	6 433	30%
Vissen	31 300	32%
Koralen	2 175	27%
Bloemplanten	281 821	4%

Bron: www.iucnredlist.org/ (2009)

vogels...), is het gevolg van de gestage verdwijning van nest- en overwinteringsplekken, het zeldzaam worden van planten die voor het voortbestaan van deze insecten belangrijk zijn, het gebruik van pesticiden...

Fruit (appel, sinaasappel, mango...), groenten (aardappel, courgette, kool...), peulgroenten (bonen, linzen...), oliehoudende gewassen (koolzaad, zonnebloem...) maar ook kruiden, cacao, koffie en katoen...: meer dan 70 % van de door de mens geteelde gewassen zijn geheel of gedeeltelijk afhankelijk van bestuiving. Zonder bestuivers zou één derde van de wereldvoedselproductie onmogelijk zijn!

De terugval van bestuivers gaat iedereen aan, niet alleen de kleine boeren in het Zuiden, maar ook de grote landbouwbedrijven in het Noorden. Ook exporterende en importerende landen voelen de gevolgen.

OP DE BRES VOOR BIODIVERSITEIT

Zowat veertig jaar terug begon het belang van biodiversiteit ook bij de besluitvormers door te dringen. Dit resulteerde in 1992 in het Verdrag inzake biologische diversiteit dat op de Wereldtop in Rio werd ondertekend. Deze historische verbintenis gaat over alle aspecten van biodiversiteit: soorten, ecosystemen en genetische rijkdommen. Het doel van het verdrag is de instandhouding van de biodiversiteit, het duurzame gebruik ervan en – een niet te onderschatten factor voor de landen met een rijke biodiversiteit – de billijke verdeling van de voordelen die voortvloeien uit het gebruik van genetische rijkdommen.

Dit verdrag vormde het uitgangspunt van talrijke acties waarmee het verdwijnen van soorten en de aantasting van ecosystemen werd tegengegaan. Toch blijken deze acties niet te volstaan. Het doel van het verdrag om het verlies aan biodiversiteit tegen 2010 terug te dringen zal niet worden gehaald. Voor de nabije toekomst valt trouwens het ergste te vrezen. De weinig duurzame wereldeconomie en de bevolkingsgroei zetten de natuurlijke ecosystemen hoe langer hoe meer onder druk. Vandaar de nood aan een ontwikkelingsbeleid dat rekening houdt met de rol die biodiversiteit speelt in het kwetsbare evenwicht van de aarde.

Beschermde gebieden

Een van de pijlers van het biodiversiteitsbeleid is de aanwijzing van beschermde gebieden die dienst doen als habitat voor bedreigde dier- en plantensoorten. In de huidige stand van zaken is ongeveer 12 % van het aardoppervlak aangewezen als beschermd gebied. Daarentegen is slechts 1 % van het mariene milieu beschermd gebied. Zeeën, oceanen en kustgebieden met hun rijke biodiversiteit staan nochtans sterk onder druk: overbevissing, verontreiniging, winningsindustrieën, massatoerisme...

Het is cruciaal de noden van de plaatselijke bevolking niet uit het oog te verliezen. Zo kunnen beschermde gebieden een doeltreffend middel zijn tegen armoede omdat de natuurlijke rijkdommen er worden beschermd: hout, producten van jacht

Het nationale park Banc d'Arguin in Mauritanië: een participatieve benadering

Het nationale park Banc d'Arguin is een uniek beschermd gebied van zandduinen, moeraslanden, eilandjes en ondiepe kustwateren. Het staat bekend om de aanwezigheid van zeeschildpadden, dolfinnen, roggen en haaien en om de opmerkelijke diversiteit aan trekvogels die er overwinteren. Het vervult een sleutelfunctie in het behoud van de mariene biodiversiteit in de regio. De bevolking bestaat uit *Imraguen*-vissers die als enigen de traditionele visvangst mogen beoefenen en nomadische herders die dromedarissen, geiten en schapen telen. In samenwerking met de bevolking werd een programma voor natuurbehoud en duurzame ontwikkeling opgezet dat het gebruik van duurzame vistechnieken stimuleert, visserijproducten valoriseert (keurmerk voor eitjes van de hardervis, commercialisatie van op traditionele wijze gedroogde vis...), het ecotoerisme promoot (door vrouwen geleide kampeerplaatsen), een systeem van maritieme controle opzet en het wetenschappelijk onderzoek aanmoedigt.

en visvangst, en oogst van wilde producten. Ter compensatie van het beschermde gebied kunnen alternatieve inkomsten worden aangeboden: ecotoerisme, ambachtelijke producten, bijenteelt...

Biodiversiteit in de landbouw

Om de biodiversiteit in stand te houden is ook een verbetering van de landbouwproductiesystemen nodig. De samenwerking tussen de landbouw en de ecosystemen in een gebied met een rijke biodiversiteit komt immers de productiviteit ten goede: biologische bestrijding van schadelijke insecten door middel van hun natuurlijke vijanden en parasieten, bestuiving door insecten, vogels en vleermuizen, het vruchtbaar houden van de grond door micro-organismen... Voor de toekomst dienen zich twee grote kansen aan: enerzijds, de diversificatie van de productie en de teelt van oude gewassen en gewasvariëteiten en anderzijds de uitbreiding van het landbouwareaal beperken door een doelgerichte intensivering van de landbouw (zonder uitvoerig gebruik van meststoffen en pesticiden).

Groentetuinen in Vietnam

Met 800 gecultiveerde soorten is Vietnam een van de koplopers in landbouwdiversiteit. De lange traditie van groentetuinen (of de combinatie van land- en bosbouw) is daar niet vreemd aan. Deze tuinen leveren voedsel, specerijen, geneeskrachtige kruiden, veevoer en bouw materiaal. Het zijn schatkamers van bomen, struiken, groenten, grassen en kruiden. Op een gemiddelde oppervlakte van een kwart hectare worden voedingsgewassen in honderden soorten en variëteiten geteeld. Belangrijke gewassen als banaan, papaya, maniok, taro en bataat groeien er in tal van variëteiten. Sommige gezinnen halen tussen 50 en 60% van hun inkomen uit de eigen tuin. Door de reorganisatie van de landbouw in de voorbije decennia gingen de traditionele teeltmethoden teloor. De overheid heeft nu een programma opgezet om de duurzame exploitatie van de eigen groentetuinen te stimuleren.

Het behoud van de biodiversiteit speelt zich niet alleen op het terrein af. Ook verantwoord consumeren draagt in belangrijke mate bij tot de instandhouding van de natuurlijke rijkdommen en de ecosystemen, die hierdoor minder onder druk komen te staan (overexploitatie, verontreiniging...). Dit is een stap die iedereen kan zetten. Iedereen kan in zijn dagelijks leven kleine daden stellen: zuinig zijn met water, afval composteren, biologische en fairtrade producten kopen, minder verkwisten, geen souvenirs kopen waarvoor bedreigde diersoorten zijn gedood.

>

Het boek "366 tips voor de biodiversiteit" bevat heel wat actietips voor thuis en op reis. Op de site www.biodiv2010.be kan je een gratis exemplaar aanvragen.

11 JANUARI

IK HOU MIJN GSM ZO LANG MOGELIJK.

Voor de fabricage van spelcomputers, pc's en mobiele telefoons is coltan onmisbaar. Dit erts wordt vooral

gedolven in open mijnen in Noord- en Zuid-Kivu in de Democratische Republiek Congo.

De coltanmijnen bedreigen de ontzaglijke biodiversiteit in dit gebied. Om te eten, jagen de mijnwerkers er illegaal op de laatste gorilla's, maar ook op olifanten, okapi's ... Ze kappen het woud omdat ze brand- en timmerhout nodig hebben en omdat ze de mijnen willen uitbreiden. De gevolgen zijn erosie, bodem-, water- en luchtvervuiling en - niet te vergeten - wapengevecht!

Coltan komt ook elders voor, maar te weinig om aan de vraag te voldoen. Denk dus na eer je een nieuwe gsm koopt.

1 AUGUSTUS

IK STEUN EEN HERBEBOSSINGSPROJECT IN HET ZUIDEN.

Elke dag verdwijnen honderden hectaren tropisch woud in het Amazonegebied, in tropisch Afrika of in Zuid-oost-Azië. Het wordt gerod voor landbouw- en woongebieden of om ons timmer- en meubelhout te leveren.

Ook als de plaatselijke bevolking de projecten ondersteunt, kan je financieel bijspringen. Of waarom ga je er niet als ecovrijwilliger aan de slag?

Veel ngo's werken aan de herbebossing van deze gebieden. Dit is niet alleen goed voor de ecologie (strijd tegen woestijnvorming, aardverschuivingen ...), maar ook voor de biodiversiteit (aanplant van bedreigde planten, strijd tegen habitatvernietiging ...).

20 MEI

IK BOUW NIET MEE AAN "AFVALEILANDEN".

Oceaanstromingen hebben menselijk afval tot enorme eilanden bijeengebracht. Zo dobbert er in de Stille Oceaan de 'Great Pacific Garbage Patch' rond: een afvaltaai van wel ongeveer 3,5 miljoen km²! Deze eilanden bestaan vooral uit plastic.

Het duurt 500 tot 1000 jaar eer dit volledig afgebroken is en tijdens dit proces komen er voortdurend giftige stoffen vrij. Bovendien aanzien veel vissen, schildpadden, vogels en zeezoogdieren dit afval als voedsel en slikken ze wanneer ze er stukken van proberen door te slikken.

Hoe kan jij helpen? Beperk je gebruik van plastic (zakken, flessen ...), gooi niets in de natuur (ook al zit je ver van zee) en praat met de mensen uit je omgeving over deze nog veel te onbekende afvaleilanden.

Wat doet België?

België besteedde in 2008 122 miljoen euro aan milieu, waaronder ongeveer 32 miljoen aan biodiversiteit. Dit omvat onder meer de steun aan het Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen, dat het VN-Verdrag van de Biodiversiteit opvolgt en het Zuiden *know how* bijbrengt. Het Wereldnatuurfonds ontvangt fondsen voor de bescherming van de Congolese bossen. Ook de gouvernementele samenwerking werkt soms rond biodiversiteit. Zo werd in Tanzania het beheer van een natuurpark (*Selous Game*) verbeterd. In hun recent hernieuwde samenwerkingsprogramma hebben Tanzania en Peru 'milieu en beheer van natuurlijke rijkdommen' als prioritaire sector gekozen.

Anne Franklin en Charlotte Degeldre

online

www.cbd.int
 (Secretariaat van het Biodiversiteitsverdrag)
www.millenniumassessment.org
 (Millennium-ecosysteemevaluatie)
www.greenfacts.org/nl/digests/biodiversiteit.htm
 (wetenschappelijke rapporten over biodiversiteit bewerkt voor een breed publiek)

Thematische fiche van het blad van de Belgische ontwikkelingssamenwerking

Tweemaandelijks tijdschrift uitgegeven door de Directie-Generaal Ontwikkelingssamenwerking (DGOS)
 Redactie: DGOS Directie Sensibiliseringsprogramma's
 Karmelietenstraat, 15 | B-1000 Brussel
 Tel: 0032 (0)2 501.48.81 - Fax: 0032 (0)2 501.45.44
 E-mail: info.dgos@diplomatie.fed.be
www.diplomatie.be | www.dgos.be

DE BELGISCHE
ONTWIKKELINGSSAMENWERKING **.be**

Lege netten voor de kleine Marokkaanse vissers

© Latcho Drom 2008

In Essaouira en Agadir, ooit visrijke gebieden van Marokko, halen de kleine vissers lege netten in. Het visbestand raakt uitgeput. De vissers vertrekken dan ook met duizenden naar visrijkere gronden in het zuiden. Daar moeten ze de biologische rustperiode van de vissen in acht nemen, omdat ook daar het visbestand bedreigd is. Maar terwijl ze aan de kant blijven, zien ze machteloos toe hoe buitenlandse vissersboten de visgronden leegroven. De buitenlanders schrapen met zware visnetten over de zeebodem en vernietigen het ecosysteem. Dit is het thema van de documentaire "Les Damnés de la mer" (De verworpenen der zee), een helaas waar gebeurd verhaal over globalisering, in een regio van Jawad Rhalib.

De film vertrekt van een bittere vaststelling: 437 miljoen kleine vissers leven van minder dan 2 dollar per dag. U hebt het over wereldkapitaal en u klaagt de globalisering aan. De kleine Marokkaanse vissers vinden niet meer genoeg vis langs de kust... Ja, en het beetje vis dat ze vinden, eten ze niet op. Ze verkopen hem om noodzakelijke uitgaven te dekken. Vis is duur geworden, zelfs sardientjes, 'de vis van de armen', zijn met uitsterven bedreigd. Dat is een ramp voor Marokko, het grootste uitvoerland ter wereld van sardienen. Binnenkort zal er enkel nog gekweekte vis zijn. Maar om 1 kg vis te telen, heb je 7 kg vismeel van wilde vis nodig... Ik wilde ook de negatieve kanten van de globalisering tonen en op een enkele locatie verschillende verhalen vertellen: de exploitatie van de visbestanden, de gevaren die deze uitbuiting inhoudt voor de visstand en het onrecht dat kleine vissers wordt aangedaan.

Sonar tegenover roeispanten, grote boten tegenover kleine boten, de verhouding op zee is niet billijk... De kleine vissers leven sinds generaties van en met de zee. Ze weten dat hun leven afhankelijk is van de vis en ze eerbiedigen dat leven. Ze weten waarom een bepaalde soort verdwijnt en ze vissen niet op die soort tijdens de paai-tijd... maar de treilers graaien alle viseitjes mee. Aan het roer staan jonge 'businessmen' die geen verstand hebben van de zee. Hun manier van vissen met twee boten is onwettig, ze houden zich niet aan de quota en door de sonar maken de vissen geen

enkele kans, en de traditionele vissers ook niet. Ik heb Zweedse treilers gefilmd, maar dat zijn lang niet de enige.

In dit sombere beeld zijn vrouwen slechts schaduwen die in stilte lijden. U schetst hun portret in het personage van Ghizlan, de bedelares die wilde gaan vissen. Veel vrouwen aan de kust wilden gaan vissen, maar dat was bij wet niet toegestaan. Ghizlan was genoodzaakt te bedelen en illegaal te vissen. Maar kort na de uitzending op Arte hebben de Marokkaanse autoriteiten de wet gewijzigd en kreeg ze een visvergunning.

"437 miljoen kleine vissers leven van minder dan 2 dollar per dag."

Wat kan vanuit België aan de situatie worden gedaan? Belgen kunnen Marokkaanse vis kopen die de bewoners van de kusten vanwaar de vis afkomstig is, niet kunnen verbruiken. Eerst en vooral moeten we dus bewuste verbruikers worden: het etiket lezen, minder vis eten en de vissoorten mijden die met uitsterven bedreigd zijn. Wat de overheid betreft, moeten België en Europa de producten controleren en steun bieden, waarbij ze ervoor moeten zorgen dat die steun ook daadwerkelijk bij de vis-

sers terecht komt. De Europese Unie geeft Marokko 40 miljoen euro voor de grenscontrole en slechts 4 miljoen voor professionele opleidingen. Het Noorden plundert de rijkdom van het Zuiden en de beroofde kinderen uit het Zuiden willen naar het rijke Noorden trekken...

Is de camera uw 'wapen' tegen onrecht? Absoluut! De camera is mijn getuige. Ik kom in opstand voor deze duizenden vissers die elk een gezin onderhouden en die niet mogen vissen, terwijl anderen hun zakken komen vullen. Ik heb de film gedraaid tijdens het offerfeest. De vissers konden zich geen schaaap voor hun gezinnen veroorloven. De vis was al weg om tijdens de eindejaarfeesten in Europa te worden opgedist...

Na de vertoning van "Les Damnés de la mer" werden grote treilers uit de Marokkaanse wateren geweerd en kregen vrouwen de toelating om te vissen. De film werd in Zweden in prime time getoond en veroorzaakte luid protest. De Zweedse regering herziet haar buitenlands visbeleid.

Jawad Rhalib in gesprek met **Elise Pirsoul**

"Les Damnés de la mer" werd met talrijke prijzen bekroond. Hij werd gerealiseerd met de steun van de DGOS in het kader van sensibilisering.

online

www.thedamnedofthesea.blogspot.com

ONZE MAN IN KOPENHAGEN

De hele wereld was er bij op de Klimaatop in Kopenhagen, zo ook de Belgische Ontwikkelingssamenwerking. Jos Buys had er als onderhandelaar voor België en voor de Europese Unie twee petten op. Hij vond alsnog de tijd om dagelijks zijn indrukken neer te pennen. De teneur van zijn dagboek voert ons langsheen de conflicten tussen ontwikkelingslanden en geïndustrialiseerde landen, recht naar de Kopenhaagse anticlimax: een akkoord dat er geen is.

Maandag 7 december

Om 10u wordt de 15e sessie van de Conferentie van de Partijen (COP-15) van het Klimaatverdrag plechtig geopend. Alle openingsspeeches benadrukken het belang van de bijeenkomst en de noodzaak van een goed akkoord. De Belgische delegatie zit al om 7u15 samen, om zich dan naar het 'Bella Center' te reppen voor de Europese coördinatie.

Op de eerste dag gaan de werkgroepen van start: de onderhandelingen over een toekomstig klimaatakkoord (Conventiespoor) en de verbintenissen voor geïndustrialiseerde landen (Kyotospoor), alsook de Meeting of the Parties (COP/MOP) van het Kyoto Protocol.

Dinsdag 8 december

De hulporganen - het Hulporgaan voor de Uitvoering en het Hulporgaan voor Wetenschappelijk en Technisch Advies - leveren het eigenlijke werk van de COP. Vandaag gaan ze aan het werk.

Hier begint mijn taak als onderhandelaar voor de EU: de opvolging van de Global Environment Facility (GEF), het financieel mechanisme van het Klimaatverdrag. Het mechanisme heeft al meer dan 2,7 miljard dollar in klimaatactiviteiten gestopt, en dat geld heeft op zijn beurt 15 miljard dollar van andere bronnen gemobiliseerd. De Belgische jaarlijkse bijdrage bedraagt 10,5 miljoen euro.

Commotie alom over een artikel in *The Guardian*. De tekst van een akkoord, dat in het geheim door Denemarken zou zijn voorbereid om volgende week aan de ministers voor te leggen, lekte uit. Hoeveel lekken zullen er nog volgen?

Woensdag 9 december

Vandaag zijn alle groepen ijverig aan de slag. Het is onmogelijk ze allemaal te volgen, ik concentreer mij op de onderhandelingen over de GEF. De ontwikkelingslanden hebben onvoldoende tijd gehad om het ontwerp van beslissing onderling te bespreken. Ze willen bijgevolg enkel onderhandelen over de eigen voorstellen, niet over die van de EU.

Ontwikkelingslanden vs geïndustrialiseerde landen

De ontwikkelingslanden eisen van de geïndustrialiseerde landen (1) sterke verminderingen van de CO₂-uitstoot en (2) financiële steun om de klimaatverandering te bestrijden. Omdat de geïndustrialiseerde landen historisch verantwoordelijk zijn voor het leeuwendeel van de CO₂ in de atmosfeer, wordt hun financiële steun aanzien als een aflossing van hun ecologische schuld en moeten de middelen bovenop de klassieke ontwikkelingshulp komen. De EU heeft de meest vergaande voornemens voor reducties en financiële steun, maar verwacht ook inspanningen van de grote opkomende economieën en de VS.

Donderdag 10 december

Het tweede lek is een feit. Dit keer een tekst van de zogenaamde groeilanden: China, Brazilië, India en Zuid-Afrika. De onderhandelaars zetten hun werk echter onverstoord verder. De groepen worden steeds kleiner, zodat er efficiënter kan worden geredigeerd.

De onderhandelingen over de GEF zijn op gang gekomen, maar vorderen moeizaam. Wanneer men het niet eens is over een paragraaf, begint de zoektocht naar synoniemen en zinswendingen. Hele stukken tekst worden tussen vierkante haakjes - de aanduiding dat er geen eensgezindheid werd gevonden - geplaatst.

Vrijdag 11 december

Hét onderwerp van de dag was de aankondiging door de Europese Raad dat de EU samen jaarlijks 2,4 miljard euro zal ophoesten om in de periode 2010-2012 acties in ontwikkelingslanden te financieren. Verwacht wordt dat andere geïndustrialiseerde landen ook hun steentje zullen bijdragen, want eigenlijk is er 5 à 7 miljard euro per jaar nodig. De reacties zijn gemengd: van opgelucht dat er geld op tafel komt, over jammerend dat het niet genoeg is, tot achterdochtig of het er wel ooit komt.

Mijn onderhandelingen lopen langzaam maar zeker vast. Te veel opties, te veel alternatieven. We vragen de voorzitter van de contactgroep om zelf een voorstel te formuleren. Overleg alom. Na 21u geeft iedereen er de brui aan, 14 uren is genoeg geweest.

Zaterdag 12 december

De onderhandelingen over de GEF moeten vandaag worden afgerond. We boeken goede vooruitgang, maar plots verandert de dynamiek. Het schiet niet meer op. We krijgen andere tegenspelers: mensen met minder ervaring, die schrik hebben om compromissen te sluiten. Resultaat: de tekst wordt niet afgewerkt en de beslissing wordt doorgeschoven naar COP-16, de volgende klimaatop.

Zondag 13 december

De enige rustdag betekent uitslapen, want het langdurige onderhandelen - de gemiddelde werkdag duurt een slordige 13 uren - begint zijn sporen na te laten bij de delegatieleden. Om 9u30 afspraak met de financiële experts van de Belgische delegatie, daarna met het delegatiehoofd. Dan naar mijn kamer om het tussentijds verslag te schrijven. Nog even luiers op bed, en op naar de afspraak om de komst van minister Charles Michel voor te bereiden.

Maandag 14 december

Minister Michel is deze namiddag langsgesproken. Verschillende journalisten die hem wilden interviewen geraken niet voorbij de ingang van het conferentiecentrum. De minister moet het stellen met twee reporters.

Voor mijn onderhandelingswerk blijft nu nog enkel het *Adaptation Fund* over. De ontwikkelingslanden willen *per se* een paragraaf die de geïndustrialiseerde landen oproept om geld in het fonds te storten. Het unieke van dit fonds is echter dat het gespijsd wordt door een taks op emissiekredieten, en dus op termijn over voldoende geld zou moeten beschikken. We geraken er - weer - niet uit.

Met horten en stoten schrijden de onderhandelingen over het toekomstig klimaatregime voort. De ontwikkelingslanden hebben een deel opgeschort. Informeel overleg van het Deens voorzitterschap

met de hoofdspelers brengt het proces weer op gang.

Dinsdag 15 december

Na heel wat over en weer gepraat geraken we het eens over een tekst voor het *Adaptation Fund*. Zoals wel vaker wordt de overeenkomst afgesloten in de wandelgangen. De laatste zitting van onze contactgroep is slechts een formaliteit.

De onderhandelingen over het toekomstig klimaatregime worden met de minuut complexer. Niemand behoudt nog het overzicht. Nachtwerk dient zich aan. Sommige delegatieleden zoeken hun bed pas op om 7u 's ochtends.

Woensdag 16 december

Het Deens voorzitterschap begint de dag met informeel overleg. Dat is niet naar de zin van bepaalde ontwikkelingslanden. Men verwijt de Denen een gebrek aan transparantie en er ontspint zich een procedureoorlog. Omdat niemand weet hoe het nu verder moet, *'wordt er overlegd over hoe te overleggen'*.

Ondertussen zijn de ministers aangekomen om politiek bij te sturen. Het topoverleg in de coulissen laat de onderhandelaars in het ongewisse. Iedereen hangt maar wat besluiteloos rond.

Donderdag 17 december

Onzekerheid vult de ochtend. Meerdere ontwikkelingslanden weigeren om de ministers aan het werk te zetten. Tegelijkertijd wordt elk *'voorstel'* - van gelijk wie - op voorhand verworpen. De gelekte teksten hebben duidelijk hun sporen nagelaten.

Rond de middag wordt beslist om de onderhandelingsgroepen verder te laten werken op de onafgewerkte teksten. Verrassing en ongeloof troef. Wat is hiervan de bedoeling? De onderhandelingen werden toch gestopt omdat alles vastliep en politieke sturing nodig was?

Het resultaat van deze oefening wordt snel duidelijk: in plaats van vooruitgang te boeken zijn de teksten nog complexer geworden en met ettelijke vierkante haakjes vermeerderd.

Vrijdag 18 december: D-Day voor het klimaat

De enige zekerheid van de laatste dag is het uur waarop de activiteiten beginnen. De rest is gissen en hopen op een gunstige afloop.

In de voormiddag wacht iedereen gespannen op de wereldleiders. Men spreekt over de grootste verzameling ooit buiten New York. Hun speeches brengen echter niets nieuws. Er rest ons enkel nog het wachten op de volgende versie van het *Kopenhagen Akkoord*, een flauwe tekst ver onder het Europees ambitieniveau.

De verwachtingen in Kopenhagen waren hooggespannen, de resultaten bijzonder mager. Op naar COP-16, die volgend jaar, onder Belgisch EU-Voorzitterschap, de leren zal moeten redden in Mexico City.

Jos Buys
Thomas Hiergens

Het Akkoord dat er geen is

De grootste zwakte van het *Akkoord van Kopenhagen* is dat er geen wettelijk bindende emissiereducties voor geïndustrialiseerde landen in staan, noch een lange termijn doelstelling of piekperiode. Voor de ontwikkelingslanden evenmin. Het staat alle Partijen vrij om hun doelstellingen aan het *Klimaatverdrag* te rapporteren. De financiële doelstellingen worden wel gespecificeerd, zowel voor de korte termijn (30 miljard dollar voor 2010-2012) als voor de lange termijn (100 miljard dollar per jaar tegen 2020).

De Afrikaanse boer, hoeder van biodiversiteit

© A. Nkhalwa, Biodiversity International

Het bij elkaar planten van banaan en peper zorgt voor een hogere opbrengst.

De Afrikaanse boer koestert biodiversiteit uit pure noodzaak. De wereld vaart er wel bij.

Iedereen heeft wel zijn voorstelling van een modern, groot - eerder Amerikaans lijkend - landbouwbedrijf: grote percelen, veel machines, één gewas... Om maar te zeggen: je denkt eerder aan een industrie dan aan het traditioneel plaatje van lieflijke koeien en een zee van zacht golvende tarwe.

Dergelijke (moderne) landbouw is opgevat als een puur economische entiteit: gericht op hoge opbrengst en winst, kapitaalintensief met veel technologie, overvloedige externe inbreng (meststoffen, irrigatie, gewasbestrijdingsmiddelen,...) en grote oppervlaktes met slechts één uniform gewas, dus een erg lage diversiteit. Want dit laatste is wat onze moderne levensmiddelenindustrie vraagt: *just in time delivery*, eenvormigheid en de mogelijkheid om snel (en dus goedkoop) te verwerken.

De Afrikaanse boer wil in de eerste plaats voldoende opbrengst om in zijn levensonderhoud te voorzien. Anders gezegd: om hongersnood voor hem en zijn familie te voorkomen. Meestal beschikt hij niet over de nodige middelen om in te grijpen bij onvoorziene omstandigheden zoals een uitblijvende regenval, een korter groeiseizoen, en plantenziektes en insectenvraat. Aangezien

hij zelden voor een consumentenmarkt produceert, maar in eerste instantie voor zijn eigen familie, is uniformiteit van minder belang, evenals het op vooraf bepaalde tijden afleveren van producten. Zijn productie is in eerste instantie gericht op overleven, dus op zekerheid. Dit met weinig kapitaal, een beperkte technologie en erg weinig externe middelen.

Om risico's te vermijden plant de Afrikaanse boer een veelheid van verschillende gewassen. Zelfs van eenzelfde gewas durft hij verschillende variëteiten zaaien, opdat alvast één ervan iets opbrengt als bijvoorbeeld de regen uitblijft. Ook naargelang de functie gebruikt hij verschillende soorten en variëteiten. Een voorbeeld hiervan is de bak-, bier- en kookbanaan.

Een typisch veld van een Afrikaanse boer ziet er dan ook uit als een mengeling van verschillende gewassen: bananen, suikerriet, maniok, bonen, maïs, zoete aardappel, papaya..., dikwijls met een aantal bomen en struiken ertussen.

De boer mengt ook planten met verschillende hoogtes en densiteit, bijvoorbeeld maïs met bonen en groenvoedergewassen. Gebruik makend van de verschillende gewasvereisten benut hij zo optimaal zijn grond en het invallend zonlicht. Niet alleen beschermt hij op deze manier zijn bodem, het gewasafval wordt ook terug in de grond verwerkt. Diversiteit is dus van levensbelang voor de boer, want zo speelt hij op (voedsel) zekerheid.

In een dergelijke omgeving, met typisch 10 tot 20 verschillende soorten planten op eenzelfde perceel, is er ook een grote diversiteit aan dierlijke organismen zoals kleine knaagdieren, wormen, insecten... Een typisch veld van een kleine Afrikaanse boer herbergt dan ook een schat aan biodiversiteit. Niet alleen is deze diversiteit van levensbelang voor de boer, maar ook voor het behoud en de verhoging van de wereldwijde biodiversiteit onder veldcondities.

Het internationaal landbouwkundig onderzoek (CGIAR = *Consultative Group on International Agricultural Research*) heeft dit begrepen. De meeste CGIAR-centra hebben

bepaalde gewassen onder hun bevoegdheid en leggen hier genenbanken van aan (vb. bananen aan de KULeuven, aardappelen bij CIP, maïs bij CIMMYT en IITA, bonen bij CIAT - zie tabel). Ze gebruiken deze om aan gewasverbetering te doen en variëteiten te leveren die aangepast zijn aan een veranderende wereld, zoals droogte-resistente maïs, tarwe en sorghum, en ziektevrije bananen, bonen, tarwe en aardappelen.

Dikwijls bezitten de oude, onbekende of vergeten gewassen en variëteiten de geschikte eigenschappen voor een oplossing. Waarbij nogmaals het belang van biodiversiteit bewezen is.

Ir J. Kalders

DGOS - Internationaal Milieubeleid en Landbouwonderzoek

online

www.cgiar.org

Bestudeerde soorten in CGIAR-centra

Rijst	(IRRI, CIAT, African Rice)
Tarwe	(CIMMYT, ICARDA)
Maïs	(CIMMYT, IITA)
Gerst	(ICARDA)
Sorghum en gierst	(ICRISAT)
Maniok	(CIAT, IITA)
Aardappel en zoete aardappel	(CIP)
Yamswortel	(IITA)
Bananen	(Biodiversity international, IITA)
Kikkererwt	(ICARDA, ICRISAT)
Niébé (cowpea) en Soja	(IITA)
Bonen	(CIAT)
Linzen	(ICARDA)
Duivenerwt (pigeon pea)	(ICRISAT)
Kokosnoot	(Biodiversity international)
Aardnoten	(ICRISAT)
Vee	(ILRI)
Bossen	(World Agroforestry Center, CIFOR)
Visserij	(WorldFish)

Bananen, meer dan een smakelijk tussendoortje?

© DGCD / R. Van Vaerenbergh

De meeste bananensoorten ter wereld groeien in... de genenbank aan de Katholieke Universiteit Leuven. Onder de verantwoordelijkheid van *Biodiversity International* worden daar in kleine proefbuizen 1.200 bananenvariëteiten, zo goed als alle bekende soorten, bewaard en beschikbaar gesteld voor de landbouw in de tropen. Onder meer in Burundi weet men daar profijt uit te halen.

Een winning team. Théodomir Rishirumuhirwa studeerde af als landbouwingenieur in Leuven in 1977 en behaalde een doctoraat in Lausanne in 1997. Hij startte *Agrobiotec* op in 1999, volledig als privé-initiatief, in een gehuurd burgerhuis in Bujumbura. Daar gebeurt de *in vitro* vermenigvuldiging, de opwek vindt plaats in 5 kwekerijen verspreid over Burundi. *Agrobiotec* stelt 80 mensen voltijds te werk. Een volledig nieuw labo wordt binnenkort afgewerkt, om jaarlijks 2,5 miljoen planten te produceren. Rony Swennen is sinds 1991 hoofd van het *Laboratorium voor Tropische Plantenteelt* van de K.U.Leuven, waar de wereldcollectie van bananen sinds 1985 gehuisvest is.

Tussen de rekken met reageerbuizen, onder koel neonlicht en bij de constante temperatuur van 15°C ontmoeten we Théodomir Rishirumuhirwa, eigenaar van *Agrobiotec*, een *in vitro* laboratorium in Bujumbura voor de verbetering en verdeling van bananenvariëteiten, en professor Rony Swennen, hoofd van de genenbank.

1 kilogram bananen

"90% van de 8,5 miljoen Burundezers leeft van de landbouw. De banaan zorgt voor een derde van de inkomsten van de Burundese boer en is goed voor 45% van de landbouwproductie. Dagelijks eet de Burundees 0,5 à 1 kg bananen", maakt Théodomir Rishirumuhirwa meteen het belang van de banaan duidelijk.

"In Burundi komen ongeveer 70 bananenvariëteiten voor. De boeren zelf zorgen voor die diversiteit, doordat ze per type banaan (bak-, bier-, kookbanaan en plantaan) meestal nog eens verschillende ondersoorten telen. Enerzijds is dat omwille van de smaak, de beschikbaarheid en de teeltmethodes, anderzijds ook om de risico's te spreiden. Bananenplanten zijn immers

zeer gevoelig voor ziektes en plagen, die de opbrengst sterk kunnen verminderen en zelfs vernietigen."

Bananenpudding

"En net daar biedt de genenbank, samen met *in vitro* vermenigvuldiging zoals toegepast door labo's als *Agrobiotec* en *Phytotec* de oplossing", komt Rony Swennen tussen. "De planten in Burundi zijn genetisch allemaal zeer gelijkaardig, en steeds op een of andere wijze aangetast door virussen, bacteriën, schimmels of parasieten. Vanuit de collectie kunnen wij ziektevrije planten als kweekmateriaal bezorgen. Of we kunnen nieuwe variëteiten voorstellen, die op basis van wetenschappelijke studies en terreintesten in ongeveer 50 landen een grote kans van slagen maken in hun nieuwe omgeving."

"Met de stalen die we kregen uit Leuven produceren we momenteel ongeveer 300.000 planten per jaar", gaat Rishirumuhirwa verder. "Die worden verdeeld onder de boeren via de FAO (Voedsel- en Landbouworganisatie van de Verenigde Naties) of ngo's. Het belangrijkste aspect

is of de boeren de nieuwe variëteit al dan niet aanvaarden, want die zal hoe dan ook steeds een aantal andere kenmerken hebben dan de traditionele soort, bv. naar smaak, kooktijd of teeltwijze. Daarom voorzien we verschillende keuzes, zodat er zeker een afdoende oplossing komt. We hebben nu al 30 à 40 nieuwe variëteiten geïntroduceerd."

"Landbouwers staan wel degelijk open voor nieuwe teelten", toont Swennen aan. "De banaan komt oorspronkelijk uit Azië, maniok uit Brazilië, maïs uit Mexico of de aardappel uit Peru, en ze worden allemaal in Afrika geteeld. Het vergt meestal echter enige tijd, zeker meer dan de looptijd van een ontwikkelingsproject, voordat nieuwe variëteiten en bijhorende technieken ingang vinden. Boeren zoeken in eerste instantie niet naar verhoging van hun productie, maar naar de vermindering van de risico's voor hun oogsten. Je moet hen niet overtuigen met wetenschappelijke studies, zij moeten de vruchten kunnen zien, voelen en proeven. 'The proof of the pudding is in the eating.'"

Reinout Van Vaerenbergh

DE VELE DIMENSIES VAN BELGISCH OVERLEVINGSFONDS KRIJGT OPVOLGER

Sinds 1 januari 2010 kreeg het *Belgisch Overlevingsfonds* bij wet zijn opvolger in de gedaante van het *Belgisch Fonds voor de Voedselzekerheid*. De langetermijnvisie blijft dezelfde, maar - nog meer dan voordien - worden alle inspanningen ingezet op voedselzekerheid in al haar dimensies.

Voedselonzekerheid blijft een gigantisch probleem. Vorig jaar meldde de *Voedsel- en Landbouworganisatie van de VN* (FAO) dat het aantal mensen dat honger lijdt, de kaap van één miljard had overschreden. De wereld is dus nog ver van de realisatie van Millenniumdoelstelling 1: de honger halveren tegen 2015. De meeste hongerlijders zijn kleine boeren. Blijkbaar zitten deze mensen verwickeld in een taai veeldradig web. Voedselzekerheid is immers meer dan louter voldoende voedsel produceren. Het heeft evenzeer te maken met drinkbaar water, gezondheidszorg, sociale klasse, wegeninfrastructuur, toegang tot krediet en de capaciteit van lokale besturen. Het *Belgisch Fonds voor de Voedselzekerheid* (BFVZ) stelt zichzelf als uitdaging de voedselproblematiek in zijn veelzijdigheid aan te pakken.

Vier dimensies

Om een beter zicht te krijgen op het begrip voedselzekerheid kunnen we het ontrafelen in vier dimensies. Elke dimensie heeft haar eigen oplossingen.

1. Beschikbaarheid

Beschikbaarheid verwijst naar de mogelijkheid om voldoende voedsel te produceren voor alle mensen. Het is allerminst een constant gegeven. De landbouwsector kent immers veel tegenslagen: slechte weersomstandigheden (droogte, koude...), ziektes of pesten, verminderde vruchtbaarheid van de bodem. De wereldbevolking blijft aangroeien, waardoor de druk op de schaarser wordende landbouwgronden toeneemt. En er is ook een economisch aspect. Als de boeren onvoldoende geld hebben om zaden, meststoffen en ziektebestrijdingsmiddelen te kopen - bijv. bij stijgende prijzen -, produceren ze minder.

Oplossingen:

Meer land bebouwen (indien mogelijk), een hogere productie (door betere variëteiten, mest en ziektebestrijding), microkredieten...

2. Toegang

(economisch, fysiek, sociaal)

Toegang heeft vooral te maken met koopkracht. Mensen moeten voldoende inkom-

sten hebben. Het genderspect is hier zeer belangrijk. In vele gevallen wordt het geld in het huishouden immers niet evenwichtig verdeeld. Vrouwen ontvangen vaak minder, terwijl net zij instaan voor de voeding van de kinderen. In geïsoleerde gebieden zijn de markten vaak slecht bevoorrad, of zijn er onvoldoende toegangswegen. In sommige tradities eet de man als eerste, het overblijvende voedsel wordt verdeeld onder de kinderen en de vrouw.

Oplossingen:

Plattelandswegen aanleggen om markten te bevoorraden, de inkomsten verhogen van mannen en vooral van vrouwen, microkredieten, *warrantage* (een soort pandjes-systeem waarbij mensen tegen vergoeding een gedeelte van hun oogst tijdelijk kunnen deponeren)...

3. Stabiliteit

Dikwijls is er een seizoen (bijv. droogtesei- zoen) waarin weinig voedsel geproduceerd wordt. De stocks van het vorige jaar zijn uitgeput en de nieuwe oogsten zijn nog niet binnen. Bovendien pieken, omwille van de schaarste, de prijzen op de markt.

Oplossingen:

Een betere stockering en verwerking, de productie diversifiëren (veeteelt, alternatieve gewassen), in gebruik nemen van extra land (bv. laaggelegen overstroomingsgebieden die bevoeid worden tijdens het droge seizoen).

VOEDSELZEKERHEID

4. Gebruik

Om goed gevoed te zijn moet je niet alleen voldoende calorieën opnemen, maar ook voldoende essentiële voedingsstoffen zoals vitamines. Het gebruik van besmet water leidt tot ondervoeding, net zoals onverzorgde ziektes. Dat is vooral nefast voor kinderen onder de 5 jaar, die hierdoor een groeiachterstand kunnen oplopen.

Oplossingen:

Betere toegang tot drinkbaar water en gezondheidscentra, mutualiteiten, opvoeding en sensibilisering over een evenwichtige voeding...

Voor een gezonde voeding is zuiver water onmisbaar.

Het BFVZ ziet er bij de keuze van haar programma's op toe dat zoveel mogelijk dimensies aan bod komen. Samenwerking wordt aangemoedigd, eventueel met lokale actoren, want vaak heeft één enkele organisatie niet alle nodige expertise in huis. In de geest van de Verklaring van Parijs wordt er gezocht naar synergie met de acties van nationale actoren en andere ontwikkelingspartners.

Lokale instellingen

Verder is een nauwe betrokkenheid van het begunstigde land essentieel, zowel op nationaal als op lokaal niveau. Vooral de lokale besturen – gemeenten, provincies – spelen een belangrijke rol. Ze staan immers heel dicht bij de mensen en hun noden. Gemeenten zijn vaak goed geplaatst om de oprichting van gezondheidscentra, mutualiteiten, scholen en waterpunten te coördineren. Maar ook de civiele maatschappij – ngo's, boerenorganisaties... - moet een vinger in de pap hebben. Door hun betrok-

kenheid verkrijgen de lokale instellingen eigenaarschap en bouwen ze expertise op, wat de duurzaamheid van de programma's ten goede komt.

Meest kwetsbaren

Het BFVZ werkt bij voorkeur in zones met grote voedselonzekerheid in de Belgische partnerlanden van Subsahara Afrika, en wil vooral de levensomstandigheden van de meest kwetsbaren verbeteren. Dit zijn mensen die nauwelijks reserves hebben en bij de minste tegenslag in een noodsituatie terechtkomen: jonge gezinnen met weinig land of productiekapitaal (zoals vee), vrouwen die hun kinderen alleen opvoeden, gezinnen die schulden moeten aflossen na mislukte oogsten, gezinnen getroffen door HIV/aids, enz.

Het is echter niet evident om deze vaak minder mondige groepen in een project te betrekken. In het verleden ging het *Belgisch Overlevingsfonds* er vaak van uit dat als de situatie van de middenklasse of de actieve armen (in bezit van land) verbetert, dit effect zou doorsijpelen naar de allerarmsten (bijvoorbeeld door verhoogde tewerkstelling). Dit bleek niet steeds het geval. Soms worden de allerarmsten uitgesloten doordat men een financiële bijdrage vraagt in een gezondheidscentrum of in een school, of doordat men te strikte voorwaarden stelt voor het ontvangen van een microkrediet. Al bevorderen dergelijke maatregelen de duurzaamheid van een project, de meest kwetsbaren vallen wel uit de boot. De verzoening van duurzaamheid met het berei-

ken van de meest kwetsbaren wordt een bijzonder aandachtspunt voor het BFVZ in de toekomst.

Voedselzekerheid hangt nauw samen met koopkracht.

Gender

Ten slotte gaat ook veel aandacht naar gender. De situatie van de vrouw in Afrika is nog steeds schrijnend: hoge moedersterfte, gebrekkige toegang tot onderwijs en gezondheidszorg, zeer hoge werklast, uitsluiting van landeigendom... Het is niet eenvoudig om ingebakken tradities te wijzigen. Toch zal het BFVZ blijvend inspanningen doen om vrouwen een betere levensstandaard te geven. Dit kan onder meer door hen te stimuleren zich politiek te engageren.

Chris Simoens

online

www.dgos.be

Het Belgisch Fonds voor Voedselzekerheid in een notendop

Doel: voedselzekerheid in al zijn facetten (beschikbaarheid, toegang, stabiliteit, gebruik)

Werkgebied: Sub-Sahara Afrika (bij voorkeur in zones met grote voedselonzekerheid)

Doelgroep: de meest kwetsbaren

Duur: 2010 - 2022

Budget: 250 miljoen euro

Financiering: Nationale Loterij en de

Belgische ontwikkelingssamenwerking

Uitgevoerd door: Belgisch Ontwikkelingsagentschap, Belgische ngo's en multilaterale organisaties zoals FAO en IFAD

Initiatiefnemer: het Belgisch parlement

Voorgangers: *Overlevingsfonds voor de Derde Wereld* (1983-1998); *Belgisch Overlevingsfonds* (1999 – 2009)

Bewuster omgaan met natuur in Niger

© Han de Koeijer / KBIN

'Mijn bladeren worden gebruikt om jeuk tegen te gaan, mijn wortels als een remedie tegen buikpijn of tegen seksueel falen bij mannen. En mijn vruchten worden onmiddellijk opgegeten, of als poeder gebruikt voor suikerwaren. Wie ben ik?'

*Het antwoord op het raadseltje is: de jujubeboom *Ziziphus mauritania*. In Niger wordt deze boom gebruikt als voedsel voor mens en dier, als een traditioneel geneesmiddel maar ook in de leerlooierij. De jujubeboom heeft ook een symbolische waarde: je mag hem niet omhakken, want ooit bood hij beschutting aan de profeet Mohammed.'*

Een beetje onbesuisd waagt een giraffe zich aan de rand van het Nationaal Park van de W.

Dit raadseltje uit de sensibiliseringsbrochure voor het nationaal park van de W in Niger illustreert het belang van de biodiversiteit in dit land. De Nigerezen gebruiken immers vooral biologische middelen om in hun noden te voorzien. Landbouw, veeteelt, geneesmiddelen, ambachten, bouwmaterialen: de producten die de biodiversiteit oplevert zijn goed voor meer dan 40% van het BBP van Niger.

Maar de biodiversiteit van Niger gaat achteruit. De Sahel- en Saharawoestijn breiden uit als gevolg van de droogte en de stijgende behoeften aan hout en landbouwgrond. Ze beslaan nu al nagenoeg 80% van het grondgebied. Alleen in het uiterste zuiden van het land rest er nog een smalle strook bos.

De verslechtering van het milieu, de bevolkingsgroei en de armoede zijn nauw met elkaar verweven. Een werkelijk duurzame ontwikkeling vereist dan ook een bedachtzaam beheer van de biodiversiteit en van de natuurlijke rijkdommen.

KBIN in actie

Het is moeilijk om iets te beschermen wat je niet kent. Welnu, momenteel is de ken-

nis over biodiversiteit nog lang niet volledig. Het bestuderen van de biodiversiteit is een van de opdrachten van het Koninklijk Instituut voor Natuurwetenschappen (KBIN). Deze studie behelst het onderzoeken en ontdekken van de biodiversiteit, het bestuderen van de werking van de ecosystemen, het uitstippelen van strategieën ter bescherming van de biodiversiteit... Als nationaal *focal point* voor het VN-Verdrag voor Biologische Diversiteit zet het instituut zijn wetenschappelijke expertise in voor de uitvoering van dit verdrag.

Het wetenschappelijk werk van het instituut beperkt zich niet tot België. Met de steun van de Belgische ontwikkelingssamenwerking helpt het de ontwikkelingslanden meer kennis te verwerven over biodiversiteit en deze te verwerken in het nationale beleid. De versterking van de capaciteit en de infrastructuur is de sleutel tot het welslagen van deze opdracht: wetenschappelijke en technische opleidingen op hoog niveau, steun voor het opzetten van informatienetwerken, steun voor sensibiliserings- en onderwijsprogramma's.

De brochure over het Nationaal Park van de W in Niger die samen met het Nigerese *Conseil National de l'Environnement pour un Développement Durable* (CNEDD) werd opgesteld, maakt deel uit van deze projecten. Ze is bestemd voor de bewoners die aan de rand van het Park wonen, in de eerste plaats de vrouwen en de jongeren, omdat vooral zij gebruik maken van de biodiversiteit. CNEDD is niet alleen de ontwerper van het project maar ook de uitvoerder: lokale organisaties inzetten, voordrachten organiseren, didactisch materiaal opstellen, de betrekkingen met de pers onderhouden... KBIN verstrekt financiële steun en helpt bij het ontwerp. Dergelijke sensibiliseringsacties zijn van doorslaggevend belang. Ze leggen uit waarom de bescherming van de biodiversiteit bijdraagt tot betere leefomstandigheden en dringen conflicten terug die verband houden met de ontginning van natuurlijke rijkdommen.

Anne Franklin en Charlotte Degueudre

online

<http://ne.chm-cbd.net/>

Een grondwet voor de natuur

© Pete Oxford / Minden Pictures

In het Yasuni-park alleen al komen meer boom- en struiksoorten voor dan in heel Noord-Amerika.

Ecuador is – met een grondgebied achttienmaal zo groot als België – één van de kleinste landen van het Zuid-Amerikaanse subcontinent. Door zijn ligging aan weerskanten van de evenaar kan het prat gaan op een uitzonderlijke biodiversiteit. De Galapagoseilanden, die gelegen zijn voor de kust van de Stille Oceaan, waren trouwens de wieg van de evolutietheorie van Darwin.

Voorrang aan de economie

Ecuador is rijk aan energiebronnen, bossen en erts. De economie was lange tijd afgestemd op de ontginning van de ondergrond en de bossen. Ecuador teelt bananen op grote schaal en is de grootste bananenexporteur ter wereld. Het economisch rendement primeerde altijd op de bescherming van de biodiversiteit. De natuur werd er doorgaans beschouwd als een reservoir van rijkdommen waaruit de mens onbeperkt kan putten.

Deze benadering gaat lijnrecht in tegen de visie van de Amerikaanse Indianen, de bevolkingsgroepen van het Amazonegebied en het Andesgebied. Voor hen zijn natuur en mens ondeelbaar met elkaar verweven, zonder dat de een de ander domineert. De wijsheid van de Indiaanse gemeenschappen werd eeuwenlang genegeerd, vanaf de kolonisatie tot heel recent nog. Maar de jongste jaren is die trend gekeerd. Na de aantreding van president Correa in 2007 en de goedkeuring van een nieuwe Grondwet, kreeg de natuur er een geheel nieuwe plaats toebedeeld.

De natuur als rechthebbende

De jonge president heeft de mondiale milieubewustwording aangegrepen om zijn land uit te rusten met de meest vooruitstrevende grondwet op het gebied van bescherming van de biodiversiteit. De tekst

Het Yasunipark op 200 km ten oosten van Quito, heeft volgens de wetenschappelijke wereld de grootste biodiversiteit op aarde. Het gebied werd door Unesco uitgeroepen tot Wereldreservaat van de Biosfeer. Op één hectare van het park zijn er meer variëteiten aan bomen en struiken te vinden dan in heel Noord-Amerika. De Huaorani-indianen, een krijgevolk, verdedigen er sinds eeuwen hun bestaansrecht. De winning van ruwe olie uit de velden onder het park verstoort echter het vitale evenwicht in het gebied en bedreigt het bestaan van de zowat 2.500 Huaorani-indianen. Wat kan aan deze situatie worden gedaan, wetende dat 's lands economie grotendeels afhangt van de olie-inkomsten? Om uit deze impasse te geraken lanceerde president Correa een campagne in Ecuador en bij de internationale gemeenschap. Zijn doel: fondsen inzamelen voor de compensatie van het inkomensverlies dat gepaard gaat met het definitieve stilleggen van de oliewinning in het park. Maar het blijft afwachten of het opzet zal slagen.

L.C.

Van het Andesgebergte tot het Amazonewoud, met inbegrip van de Galapagoseilanden: de belangrijkste ecosystemen van Latijns-Amerika zijn terug te vinden op het Ecuadoraanse grondgebied. Rekening houdend met zijn oppervlakte telt het kleine Ecuador het grootste aantal dier- en plantensoorten op aarde. Om de uitzonderlijke biodiversiteit te beschermen, stelde president Raphael Correa een innoverende wetgeving op.

van de grondwet beschouwt de natuur als rechthebbende, op hetzelfde niveau als de mens. Met andere woorden: de natuur krijgt een aantal legitieme rechten, net zoals zwarten, en nadien, vrouwen en kinderen in de loop van de mensheid een aantal rechten hebben verworven. Een concreet voorbeeld van wat deze wetgeving impliceert, is het de facto verbod op transgene teelten in Ecuador.

Deze herdefiniëring van de natuur is deels toe te schrijven aan de erkenning van de Amerikaans-Indiaanse cultuur. De autochtone bevolkingsgroepen van Latijns-Amerika, tot nog toe over het hoofd gezien door hun regeringen, hebben het moeilijk met de verslechtering van hun leefomgeving. De oliewinning en de ontbossing werkten al de verdwijning in de hand van een groot aantal stammen in het Amazonegebied. Om het voortbestaan van de nog aanwezige gemeenschappen te garanderen, moeten dringend maatregelen worden genomen, zoals het stopzetten van de oliewinning in de bewoonde gebieden. Zo'n beleid, zoals de befaamde Indische milieudeskundige Vandana Shiva het stelt, geeft een aanzet tot een 'Earth democracy'.

Louise Culot

online

www.wunderman.com.ec/yasuni-itt

Nadruk op goed bestuur en effectiviteit

Modernisering van de ontwikkelingsamenwerking België - DR Congo

Op maandag 21 december 2009 werd de Belgo-Congolese Gemengde commissie afgesloten.

Beide landen hebben een nieuw *Indicatief Samenwerkingsprogramma* afgesproken voor de periode 2010-2013. Het programma is ambitieus en legt de nadruk op goed bestuur en de effectiviteit van de hulp.

Ambitieuw programma

Dit nieuwe *Indicatief Samenwerkingsprogramma* (ISP) wil ambitieus en een voorbeeld zijn. Aan de vooravond van 2010, het jaar waarin 50 jaar onafhankelijkheid van DR Congo wordt gevierd, is dit ISP de voltooiing van een intens en vruchtbaar proces, dat begon met het bezoek van minister Charles Michel aan DR Congo in april. Dat bezoek liet toe om de programmering voor 2008-2009 te deblokken en de krijtlijnen uit te tekenen voor het nieuwe ISP: effectiviteit van de hulp, concentratie op een aantal sectoren, goed bestuur, bestrijding van corruptie...

Het nieuwe programma legt de funderingen voor een nieuw partnerschap. Het verhoogt de middelen van de bilaterale samenwerking van 65 miljoen euro/jaar in het vorige ISP naar 75 miljoen euro/jaar.

De Belgische steun kan gedurende de laatste twee jaren van het programma nog opgetrokken worden. Voorwaarde hiervoor is dat DR Congo concrete vooruitgang kan aantonen op het vlak van democratisch en financieel bestuur.

Effectiviteit en goed bestuur

Het is tevens de bedoeling om de effectiviteit van de hulp te verhogen door het aantal concentratiesectoren te verminderen:

- Plattelandswegen en veerponten (ter ontsluiting van het platteland)
- Landbouw
- Onderwijs

Anderzijds zullen enkele acties op het vlak van gezondheid opgevolgd worden tot aan de totale terugtrekking uit deze sector.

Concreet zullen pakweg 10.000 km wegen worden gerehabiliteerd en onderhouden, de voedselzekerheid zal voor ongeveer 15 miljoen mensen verbeteren, en duizenden jongeren zullen de kans krijgen kwalitatief technisch en professioneel onderwijs te volgen.

Het nieuwe programma heeft ook oog voor bestuurskwesties en corruptiebestrijding. Beide overheden erkennen het belang van het goed verloop van het verkiezingsproces, de versterking van de samenleving en de Staat in haar functie van wetgever en dienstverlener, goed bestuur en een zero-tolerantie ten aanzien van corruptie.

Thomas Hiergens

Ook met Senegal een nieuw samenwerkingsprogramma

Op 7 december 2009 vond in Dakar de 12e Gemengde commissie plaats tussen België en Senegal. Tijdens dit overleg bekrachtigden beide regeringen een nieuw *Indicatief Samenwerkingsprogramma* voor de periode 2010 - 2013. Het ISP behelst een bedrag van 52,5 miljoen euro (13,125 miljoen euro/jaar).

De Belgisch-Senegalese ontwikkelingsamenwerking zal zich gedurende de komende 4 jaar toespitsen op 2 secto-

ren: gezondheidszorg (21 miljoen euro) en basisinfrastructuur (19 miljoen euro). De resterende 12,5 miljoen euro zal onder andere besteed worden aan micro-interventies, beurzen en het Studie- en Expertisefonds.

In de sectorale projecten en programma's zullen vier transversale thema's een belangrijke plaats innemen: gender, kinderrechten, duurzaam milieu en privé-initiatieven.

Twée nieuwe logo's voor de Belgische ontwikkelingsamenwerking

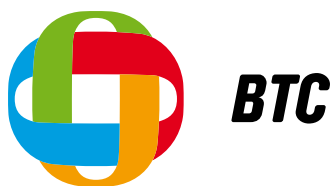
2010 is een belangrijk jaar voor België dat zijn engagement zal waarmaken om 0,7 % van zijn BNP aan ontwikkelingshulp te besteden. De financiële middelen gaan daarbij samen met de resolute wil naar een efficiënte en kwaliteitsvolle hulp.

Om de Belgische bevolking bij dit engagement te betrekken en er duidelijk over te communiceren, heeft de Belgische officiële ontwikkelingshulp voortaan 2 nieuwe logo's: een logo voor de federale administratie van de Belgische Ontwikkelingsamenwerking en een logo voor het Belgisch ontwikkelingsagentschap BTC (Belgische Technische Coöperatie).

DE BELGISCHE
ONTWIKKELINGSSAMENWERKING **.be**

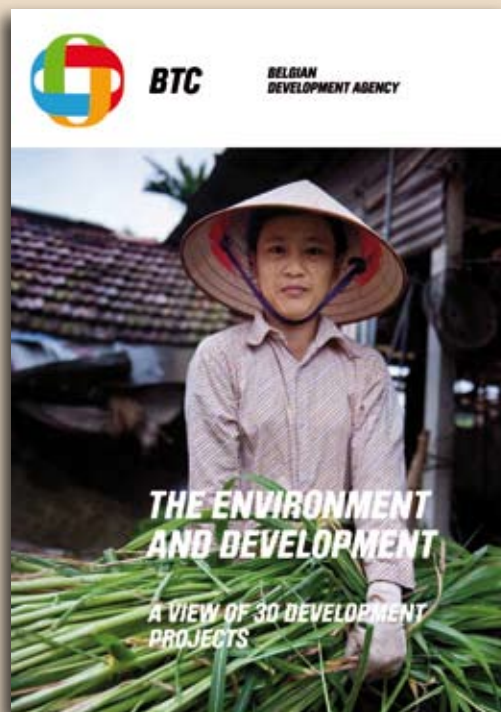
Het nieuwe logo van de Belgische Ontwikkelingsamenwerking verwijst door zijn eenvoud naar de geëngageerde en gedegen betrokkenheid van de overheid. Het zal meer dan in

het verleden te zien zijn bij tal van activiteiten van de organisaties die zij steunt. De lancering van het logo staat symbool voor het nieuwe elan en de vastberadenheid waarmee de Belgische overheid samen met haar ontwikkelingsagentschap BTC en zovele andere partners in binnen- en buitenland de armoede en ongelijkheid in de wereld wil bestrijden.

Opggericht in 1999 is de BTC de exclusieve partner van de administratie voor de uitvoering van projecten en programma's van de bilaterale samenwerking. Het nieuwe logo symboliseert partnerschap en internationale solidariteit, en zal de activiteiten van BTC duidelijk herkenbaar maken. "Building a fair world" wordt haar handtekening.

Ontwikkelen in een schoon milieu

BTC heeft een diepgravende brochure uitgegeven over milieu en ontwikkeling. Milieuproblemen treden immers meer en meer op de voorgrond, ook in de ontwikkelingsamenwerking.

Hoe integreert de Belgische ontwikkelingsamenwerking het thema 'milieu' in haar werking? De brochure geeft talloze voorbeelden van activiteiten in de domeinen landbouw, water, natuurlijke hulpbronnen, energie, onderwijs en sanering.

Ook de internationale en Europese context wordt geduid. De brochure bestaat in het Engels en het Frans, en is gratis te verkrijgen via info@btctb.org.

online
www.btctb.org

Music For Life bereikt recordbedrag voor strijd tegen malaria

De Belgische ontwikkelingsamenwerking was één van de hoofdsponsors van *Music For Life* van Studio Brussel. *Music For Life* kiest jaarlijks 'een vergeten drama' uit en voert daar een muzikale campagne rond vanuit het Glazen Huis. Dit jaar ging *Music For Life* de strijd aan met malaria. Met een recordbedrag van 3.649.595 euro was editie 2009 een daverend succes.

Het geld gaat naar de aanschaf van met insecticide behandelde muskietennetten voor de bevolking van Burundi. Malaria is er nog steeds de belangrijkste doodsoorzaak. Doordat het ingezamelde bedrag zo hoog ligt, zullen zelfs netten kunnen worden verdeeld in regio's die voorbij de vooropgestelde doelen liggen. Een onverhoopt succes. De verdeling van de netten is gepland voor april 2010.

Tien jaar BTC in beeld Erratum

In het vorige nummer werd het copyright van de foto op de achtercover vergeten. Deze is: BTC-CTB/Tim Dirven.

HAÏTI

Na de aardbeving: de noodhulp en de wederopbouw

© Cole / Los Angeles Times / Polaris

2010 is driest van start gegaan, althans voor de Haïtianen. Op 13 januari werd het armste land van het westelijk halfrond opgeschrikt door een verwoestende aardbeving. De Haïtiaanse autoriteiten schatten het aantal slachtoffers rond de 200.000. Tentenkampen huizen momenteel 600.000 daklozen. 's Lands bescheiden ontwikkeling werd eensklaps terugschroefd.

Noodhulp voor getroffen bevolking

De Belgische ontwikkelingssamenwerking heeft in totaal 3 miljoen euro vrijgemaakt voor de aanschaf en coördinatie van noodhulp:

- 1 miljoen euro voedselhulp via het VN-Wereldvoedselprogramma (WFP).
- 350.000 euro voedselhulp via de Voedsel- en Landbouworganisatie (FAO).
- 500.000 euro medische noodhulp via het Rode Kruis België.
- 500.000 euro medische noodhulp via het Rode Kruis Vlaanderen.
- 600.000 euro voor hulp aan kinderen en vrouwen via UNICEF.

De noodhulp dient ten goede te komen aan de ergst getroffen bevolking. Daarom pleit de Belgische ontwikkelingssamenwerking voor een strakke internationale coördinatie van de hulp.

B-Fast urgentieteam

Kort na de aardbeving vertrok een *B-Fast* urgentieteam richting Haïti om er hulp te bieden aan de slachtoffers. Het eerste *B-Fast* team bestond uit een 60-tal personen onderverdeeld in 3 groepen:

- Een medische interventieploeg met een veldhospitaal (20 personen).
- Een *Urban Search and Rescue Team* van 33 personen en 4 speurhonden.
- Een installatie voor zuivering van drinkwater met 2 technici.

Ondertussen werd het eerste *B-Fast* urgentieteam vervangen door een tweede ploeg. De activiteiten van het *Urban Search and Rescue Team* zijn stopgezet. Het heeft geen zin meer naar overlevenden te zoeken.

Wederopbouw

Noodhulp is er om de urgente noden te lenigen. Maar Haïti moet ook opnieuw worden opgebouwd, een werk van lange adem. Diverse ontwikkelingsorganisaties en media houden benefietacties voor de wederopbouw van het land. Ondersteun deze acties. Zo helpt u mee aan een toekomst voor Haïti.

TH